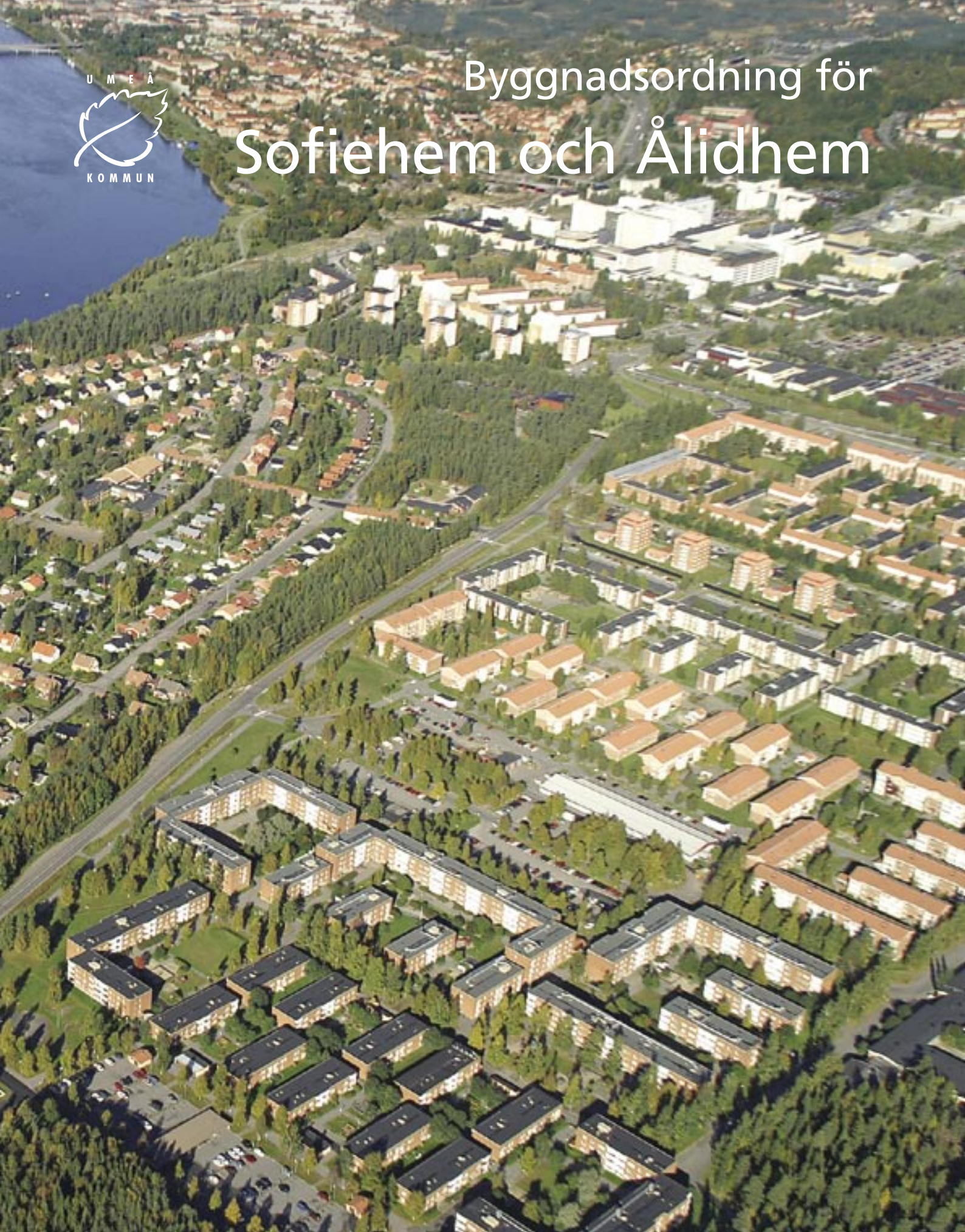

Byggnadsordning för Sofiehem och Ålidhem

– ett förhållningsätt till stadsdelarnas karaktärsdrag

Godkänd av byggnadsnämnden 2006-11-20, § 280

Byggnadsordning för

Sofiehem och Ålidhem

– ett förhållningssätt till stadsdelarnas karaktärsdrag

Denna byggnadsordning för Sofiehem och Ålidhem har utarbetats av Samhällsbyggnadskontoret genom

Olle Forsgren, stadsarkitekt
Anders Berg, bitr stadsarkitekt
Lena Tengnér, arkitekt/byggnadsantikvarie
Carl Arnö, parkchef
Gerd Lantz, planingenjör
Emil Andreasson, arkitekt, projektanställd
Roger Jakobsson, högskolepraktikant
Anna Gemsell, högskolepraktikant

Formgivning och redigering: Gunilla Viksten

Omslagsbild: Lars Lindh

Foto:

Lena Tengnér: samtliga foton utom nedanstående.

Emil Andreasson: sid 18:4, 22:6, 22:8–10, 23:7, 31:2, 32:5, 33:3–4, 33:7, 34:1, 41:2, –3, 46:1, 50:3, 54:1, 56:2, 57:3, 59:3, 60:2, 62:1–2, 64:2, 65:9, 70:2, 70:4, 71:1, 71:3, 72:1–2, 73:2, 74:2, 76:1

Pål Castell: sid 58:1, 65:4

Fotobearbetning: Gunilla Viksten

Bearbetning av historiska kartor: Anders Lidman

Kartor och planer: Lena Nordlund

Illustrationer: Stina Fahlgren, sid 13, 15 och 17

Roger Jakobsson, sid 14 och 16

Emil Andreasson, sid 76

Fotomontage: Roger Jakobsson, sid 14 och 16

Korrektur: Lena Nordlund

Byggnadsordning för Sofiehem och Ålidhem kan beställas från:

Umeå kommun

Samhällsbyggnadskontoret

Bygglov

901 84 Umeå

Besöksadress: Skolgatan 31 A

telefon 090-16 10 00

© Umeå kommun, Samhällsbyggnadskontoret, november 2006

Innehåll

	sid		sid
Inledning	5	Stadsdelen Ålidhem	53
Ålidhems och Sofiehems utbyggnad	7	17 • Centrum- och skolstråket, 60–70-tal	54
Förnyelse och komplettering	13	18 • Studentbostäder vid Pedagoggränd och Fysikgränd, 60-tal	56
Att tänka på – allmänna råd	18	19 • Studentbostäder vid Stipendiegränd och Historiegränd, 60-tal	58
Lertegel eller tegelimiterad plåt?	18	20 • Flerbostadshus vid Kemigränd, Riksbyggen, 60-tal	60
Uthusens papptak	18	21 • Flerbostadshus vid Biologigränd, HSB, 60-tal	61
Takkupor	19	22 • Flerbostadshus vid Geografigränd och Matematikgränd, 60-tal	62
Stuprör	19	23 • Flerbostadshus vid Språkgränd och Kandidatvägen, 60-tal	63
Källarfönster	19	24 • Punkthus med smålägenheter vid Laboratorvägen och Magistervägen, 00-tal	64
Fasadpanel	20	Förhållningssätt till verksamheter och lokaler	67
Midjeband	20	Förhållningssätt till parker	69
Färgsättning	21	Sofiehem	
Dörrar	22	Parkstråket vid Sofiehemsskolan	69
Smide	22	Lekparken vid Björkvägen	70
Fönster	23	Ålidparken	70
Trädgårdens grönska	24	Öberget	70
Häckar och staket	24	Ålidhem	
Bodar	25	Ålidhems centrum	71
Arkitekthjälp	25	Ålidhemsskolans omgivning	72
Bygglov – behövs det?	25	Ålidhems öst-västra stråk	72
Förhållningssätt till bebyggelse	27	Ålidhemsparken och Ålidhemsskogen	73
Särskilt värdefulla enstaka hus	28	Området mellan Ålidhem och Kolbäcksvägen	73
Värdefulla bebyggelseområden	34	Förhållningssätt till gång- och cykelvägar	74
1 • Egnahem och villor vid Björkvägen, 30–60-tal	34	Förhållningssätt till gatukaraktärer	76
2 • Egnahem vid Sofiehemsvägen, 30-tal	36	Studentvägen	76
3 • Villor i kv Granskogen, 50-tal	37	Tallvägen	77
4 • Villor i kv Haraldsbo, 50-tal	38	Sofiehemsvägen	77
5 • Villor vid Skolmästargränd, 50-tal	39	Björkvägen	78
6 • Villor vid norra Tallvägen, 50-tal	40	Granvägen	78
7 • Villor vid södra Tallvägen, 50-tal	41	Skolmästargränd	79
8 • Lamellhus vid Klintvägen, 50-tal	42	Östra och Västra Hyvlargränd	79
9 • Punkthus och lamellhus vid Gluntens väg, 60-tal	43	Information och rådgivning	80
10 • Radhus vid Östra Hyvlargränd, 60-tal	44	Litteratur	80
11 • Kedjehus vid norra Granvägen, 60-tal	45	Arkiv	80
12 • Villor och flerbostadshus vid Norra Gimonäsvägen, 60-tal	46	Övriga källor	80
13 • Sofieborg, äldreboende i kv Grössjöskogen, 60- och 90-tal	47		
14 • Kedjehus vid Johannelundsvägen, 60-tal	48		
15 • Flerbostadshus vid södra Sofiehemsvägen, 60-tal	49		
16 • Punkthus och lamellhus i kv Tunnelbacken, 90-tal	50		

Utdrag ur

Plan- och bygglagen

3 kap. Krav på byggnader m m

1 § Byggnader skall placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen. Byggnader skall ha en yttre form och färg, som är estetiskt tilltalande, lämplig för byggnaderna som sådana och som ger en god helhetsverkan.

10 § Ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara.

11 § I fråga om byggnadsåtgärder som får vidtas utan bygganmälan skall 1, 2 och 10 §§ tillämpas i den utsträckning som kan krävas med hänsyn till åtgärdens art och omfattning.

12 § Byggnader, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär, får inte förvanskas.

13 § Byggnaders yttre skall hållas i vårdat skick. Underhållet skall anpassas till byggnadens värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt samt till omgivningens karaktär.

Byggnader som avses i 12 § skall underhållas så att deras särart bevaras.

Vill du veta om ett hus är
utpekad i byggnadsordningen?
Slå upp kartan
på sid 26 och titta!

Byggnadsordning för Sofiehem och Ålidhem

– ett förhållningssätt till stadsdelarnas karaktärsdrag

I denna byggnadsordning för Sofiehem och Ålidhem behandlas stadsdelarnas karaktärsdrag som vägledning vid förändring, förnyelse och utveckling. Syftet är att bidra till en gemensam syn på hur arkitektoniska, kulturhistoriska och miljömässiga kvaliteter kan tas till vara i stadsdelarnas fortsatta utveckling. I byggnadsordningen skildras hur bebyggelsen vuxit fram. Karaktären hos skilda byggnader, bebyggelseområden, parker, torg, gång- och cykelvägar samt gator beskrivs. Till de olika bebyggelseområdena hör förhållningssätt som vägledning vid hantering av plan- och bygglovärenden. Även för parker, torg, gång- och cykelvägar samt gator anges förhållningssätt.

Gemensamma utgångspunkter

Gemensamma utgångspunkter för hela Sofiehem och Ålidhem är att:

- stadsdelarna utvecklas i samspel mellan bevarande och förnyelse/komplettering
- karaktärsskapande bebyggelse bevaras och förnyas varsamt
- ny bebyggelse ges en medveten lokalisering och utformning med hög arkitektonisk kvalitet
- stadsdelarnas offentliga rum stärks och utvecklas i sin gestaltning
- verksamheter lokaliseras och utvecklas med hänsyn till tillgänglighet och trafiksäkerhet samt sociala och stadsbildsmässiga aspekter
- gatornas liksom gång- och cykelvägarnas skilda karaktärer stärks och utvecklas
- stadsdelarnas grönområden och omgivande naturmark bevaras och förädlas
- naturmarken vid älven bevaras och görs mer tillgänglig
- barns behov av trygga lekplatser intill hemmet, i kvarteren och i stadsdelen beaktas liksom deras behov av att kunna färdas på säkra gång- och cykelvägar till lek, skola och kompisar
- fotgängares och cyklisters behov av att kunna röra sig tryggt i stadsdelarna kvälls- och nattetid uppmärksammas särskilt.

Byggnadsordningen avser att ge underlag för tillämpningen på Sofiehem och Ålidhem av plan- och bygglagens regler om hänsyn till stads- och landskapsbild, natur- och kulturvärden, byggnaders egenart och helhetsverkan samt miljömässiga värden. Byggnadsordningen har enbart en vägledande uppgift vid beslut i enskilda ärenden som rör detaljplaner och bygglov och förhållningssätten är generella. Det innebär att det är först i det enskilda ärendet som plan- och bygglagens hänsynsregler prövas juridiskt. Byggnadsordningen i sig uttrycker inte en avvägning mot andra allmänna eller enskilda intressen.

1935 års stadskarta

I norr syns utkantsbebyggelsen på Ålidbacken, som utvecklades till följd av industrietableringarna på Öbacka/Ålidbacken efter stadsbranden.

Ny bebyggelse breder nu främst ut sig norr om Sofiehemsdammen och utmed den nyanlagda Bergbodavägen, nuvarande Sofiehemsvägen. Husen är som regel tvåfamiljsegenheter, vilka uppförts efter avstyckningsplaner. Utmed den gamla infartsvägen mot staden, närmare älven, finns sedan tidigare bebyggelse med anknytning till jordbruket.

Längst i norr på kartan skymtar personalbostäder tillhöriga Umeås nya lasarett, som började uppföras 1903.

Samhällsbyggnadskontorets kartarkiv.

Sofiehems och Ålidhems utbyggnad

Utmark under Öns och Tegs byar

Området sydost om staden var i äldre tid utmark under Öns och Tegs byar. Hit fördes kreaturen sommartid på prämar över älven för att beta fritt vid fåbodar intill Sandbäcken och Kolbäcken. Getarpojkar vaktade djuren, som var kväll fördes ner till älvsstranden för att mjölkas. I övrigt idkade bönderna skogsbruk och myrslätter på sina marker på denna sida om älven. Här fanns även lertag och bergtäkter. Vid Sandbäcken och Kolbäcken fanns skvaltkvarnar där man malde säd åt stadsborna och för eget bruk. I älven fiskades lax. Förutom kvarnar, fåbodar och tre soldattorp på samfällt ägd mark fanns här före laga skiftet 1885 ingen bebyggelse. Genom området passerade kustlandsvägen som gick ut från staden genom byarna Innertavle, Täfteå och Sävar och vidare mot kuststäderna i norr.

Vid laga skiftet flyttades ett antal gårdar från Öns och Tegs byar till utmarkerna på östra älvstranden. Flera av dem fick gårdsnamn som ännu lever kvar i dagens kvartersnamn på Sofiehem, däribland Jonasbo och Oskarsbo.

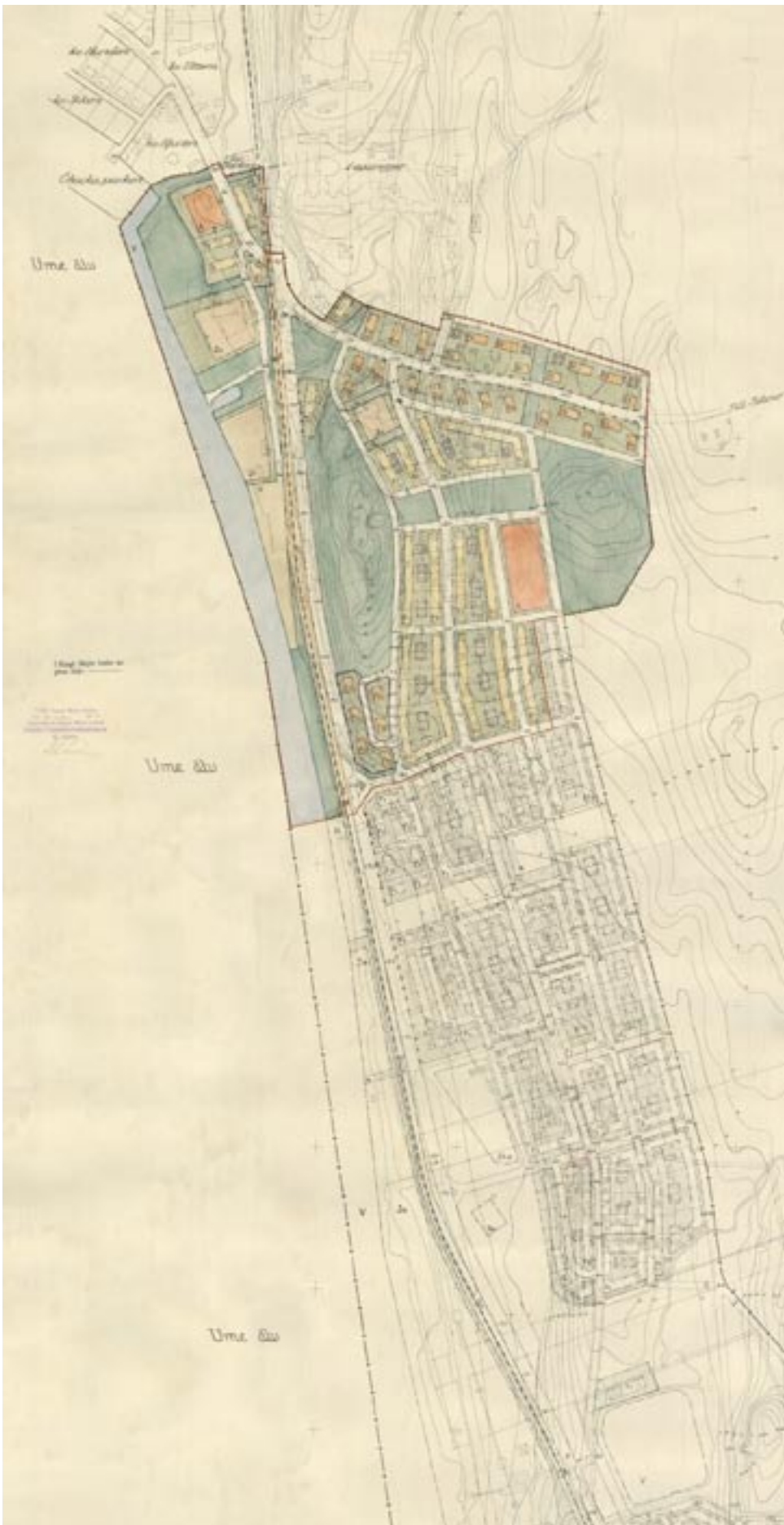
Ålidbacken vid 50-talets början. Målning av Åke Sandström 1985.

Bebyggelse med anknötning till älvstrandens industrialisering

Umeå stad härjades 1888 av en omfattande stadsbrand, som lade större delen av staden i aska. Ett flertal industrier med koppling till stadens återuppbyggnad kom att förläggas till älvstranden nedanför Ålidbacken. Sten till husgrunder togs i Hamrinsberget och Öberget. 1890 anlades Sofiehems tegelbruk för tillverkning av murtegel. Lera till tegelbränningen togs på platsen. 1896 tillkom en terpentin- och tjärfabrik vid Kolbäcken och vid sekelskiftet två gjuterier samt två mindre ångsågar, Öbackasågen och Umeå Ångsåg, även kallad Löwlingsågen. Sågverken låg på var sida om Sandbäckens mynning. 1903 påbörjades bygget av Umeås nya lasarett på höjden norr om Ålidbacken.

Dessa etableringar lockade fabriksarbetare, hantverkare och näringsidkare av olika slag att slå sig ner på Ålidbacken. Ett brokigt samhälle med arbetarkåkar, caféer, skomakerier, affärer och åkerier växte fram i slutningen vid stadens norra utfart.

1950 års stadsplan
Den första stadsplanen, upprättad av stadsarkitekten Kjell Wretling, fastställdes 1950. Den omfattade Ålidbacken och området närmast söder därom. Samhällsbyggnadskontorets kartarkiv.

Arbetarbostäder

Under 1910-talet fortsatte industrialiseringen söderut längs älven. Byggnadsfirman Jacobsson & Eriksson flyttade 1910 sin sågverksamhet från staden till den då nedlagda tjärfabrikens plats vid Kolbäcken. Firmans såg, Sofiehemssågen, övertogs 1916 av Sofiehems Trävaru AB. 1917 fick den en granne i Gimonäs sågverk och kolugnar, ägt av Gimo kol med koppling till Gimo-Österbybruk i Uppland. Därmed fanns det två sågverk, ett tegelbruk och även en lådfabrik på området.

Sågverken hade egna arbetarbostäder. Sofiehemssågen hade förvaltarbostad och arbetarbostäder vid Sofiehemsdammen öster om nuvarande Strömpilens handelsområde. Gimonässågen hade ett motsvarande område i sydvästra delen av Gimonäs. Sågarna nedanför Ålidbacken hade egna arbetarbostäder, däribland den s k Löwlingbaracken på Öbergets sluttning.

År 1926 förvärvades Sofiehemssågen av Scharins Söner AB. Sågen revs och ersattes av Sofiehems träsliperi, som företaget drev jämte träsliperierna öst på stan i Umeå och i Klemensnäs utanför Skellefteå. Samma år revs Sofiehemssågens arbetarbostäder och ersattes av ett egnahemsområde som sträckte sig från Dammen och söderut till nuvarande Sågställargatan. Detta tidiga egnahemsområde, beläget på nuvarande Gimonäs, är idag ett populärt villaområde.

Kommunikationer i äldre tid

Vid sekelskiftet kunde man ta sig till staden med ångbåt, som upprätthöll trafiken på sträckan Umeå–Holmsund. Järnvägen kom i början av 1920-talet med järnvägsövergång, banvaktstuga och hållplats vid nedre delen av Ålidbacken. Landsvägen söderut från staden gick vid denna tid mellan Öberget och älven för att sedan snedda upp mot nuvarande Sofiehemsvägen ungefär vid Verkmästargränd. 1925 års stadskarta visar några bondgårdar, ett bönhus och en del annan bebyggelse utmed denna väg. Sofiehemsskolan byggdes 1926. År 1927 togs beslut om Bergsbodavägen, nuvarande Sofiehemsvägen, som blev en del av den nya vägsträckningen mot Holmsund via Villanäs. Vid denna tid byggdes främst kring nuvarande Björkvägens södra del samt utmed Bergsbodavägen.

20- och 30-talets egnahemsbebyggelse

Sofiehem inkorporerades med staden 1925. Utomplansbestämmelser infördes 1929 och innebar bygglovplikt, krav på öppet byggnadssätt samt tekniska krav på att huset hade lämplig konstruktion och inredning och fyllde brandsäkerhetskrav m m.

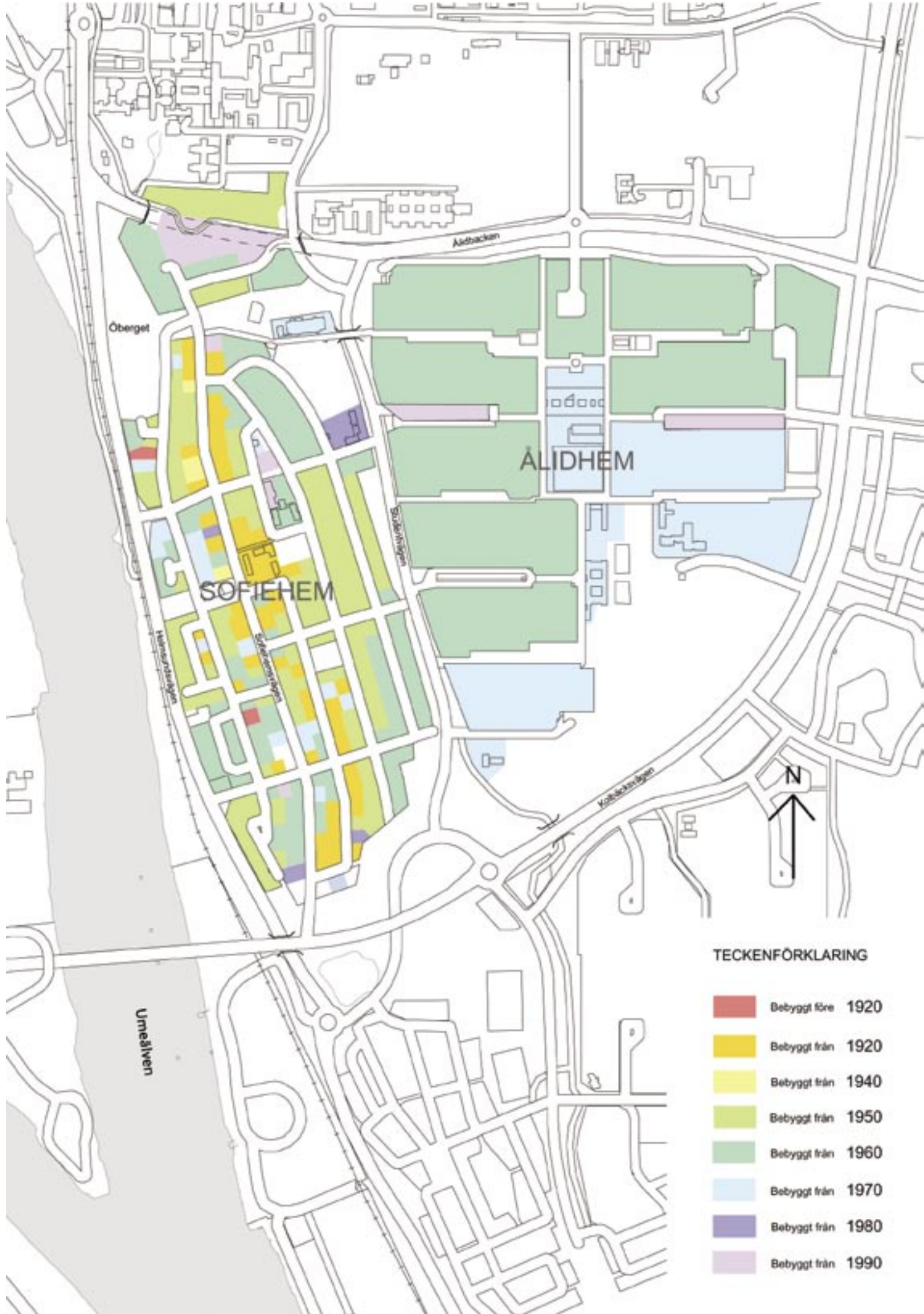
Egnahemsbyggarna på Sofiehem hade i regel anknytning till fabrikena nere vid älven. De var fabriksarbetare, tegelbruksarbetare och åkare. Någon var hantverkare, en och annan förman fanns också. Bostadsformen hade stöd av såväl arbetsgivare som myndigheter. Det typiska egnahemmet i stadsdelen var ett tvåfamiljhus med bostad för ägaren i ena planet och uthyrningslägenhet i det andra. Till huset hörde en tomt med plats för odling som skulle bidra till matförsörjningen. Husen var projekterade av lokala husritare och anknöt till olika typritningar. De uppfördes med regelstomme och spånfyllning. På 20-talet var egnahemmen rödfärgade, på 30-talet målades fasaderna i ljusa linoljefärger och fönsterbågarna i grönt, rödbrunt eller brunt. Standarden var till en början låg med vedeldning, utedass och vatten som hämtades från brunn på gården. Dessa tidiga egnahem utgör fortfarande ett viktigt inslag i Sofiehems stadsbild.

Sofiehemsvägen 39. Miniaturakvarell av Anthon Kriström.

Träsliperierna på Sofiehem och öst på stan såldes 1937 till Bowaters Svenska Trämassefabriker AB. Samma år inleddes också stadsplanarbetet för området mellan Ålidbacken och Gimonäs. Men Gimo-sågens nedläggning 1939 medförde att byggnadsverksamheten, liksom planarbetet, avstannade.

Punkthus och lamellhus på Ålidbacken

Efter krigsslutet ökade efterfrågan på bostäder igen. Stadsarkitekt Kjell Wretling återupptog planarbetet, som omfattade hela området från Ålidbacken i norr till Gimonäs i söder. Den första stadsplanen, fastställd 1950, kom att omfatta endast Ålidbacken och området närmast söder därom. Sex år senare fastställdes dock en plan för hela området, baserad på det ursprungliga förslaget av Wretling men bearbetad av dennes efterträdare, Seth Fridén.

På 1950-talet var frågan om höghus och sanering i centrum föremål för livlig diskussion. Men sanering i stadens centrala delar var på grund av höga fastighetspriser och ett fastighetsbestånd i gott skick en kostsam historia. Ålidbacken med sin enklare bebyggelse, sitt läge intill det expanderande lasarettet och sin närhet till centrum blev det område i Umeå där en mer omfattande sanering för bostadsbebyggelse var möjlig. I stadsplanerna från 1950 respektive 1956 tänkte man sig här hyreshus i tre våningar, vilket skulle innebära en totalsanering av Ålidbackens kåkbebyggelse. Områdets utbyggnad kom att ske efter en omarbetad stadsplan av Fridén. Planen fastställdes 1958 och omfattade lamell- och punkthus för cirka 1 500 boende.

Området utbyggdes åren 1958–65 med cirka 400 normallägenheter och 300 studentbostäder, huvudsakligen i form av studentrum. Det blev Umeås första område med en samlad punkthusbebyggelse. Hit förlades postkontor och butiker.

Villabyggnad på 50- och 60-talet

Medan Ålidbacken blev ett hyreshusområde utvecklades Sofiehem som småhusområde åt öster efter 1956 års stadsplan. Planområdet omfattar hela Sofiehem–Gimonäs och delas upp av tvärgående parkområden vid Öberget och kring Sofiehemsdammen. Två hustyper dominerar småhusbyggnaden på Sofiehem under denna period: nätta enplanvillor med rektangulär planform och flacka tak och knubbiga 1½-plansvillor med i det närmaste kvadratisk planform och branta tak. Fasadmaterialet var trä eller tegel. Husen hade källare och var i regel kataloghus sammansatta av prefabricerade byggelement. Denna bebyggelse präglar idag stora delar av Sofiehem.

På 60-talet tillkom nya småhustyper i form av en radhuslänga och ett par kedjehusområden. Dessa utfördes källarlösa och med stomme av lättbetong som putsades. Även enstaka hyreshus uppfördes, främst utmed Sofiehemsvägen som var stadsdelens huvudgata.

Ålidhem – ny stadsdel i universitetsstaden

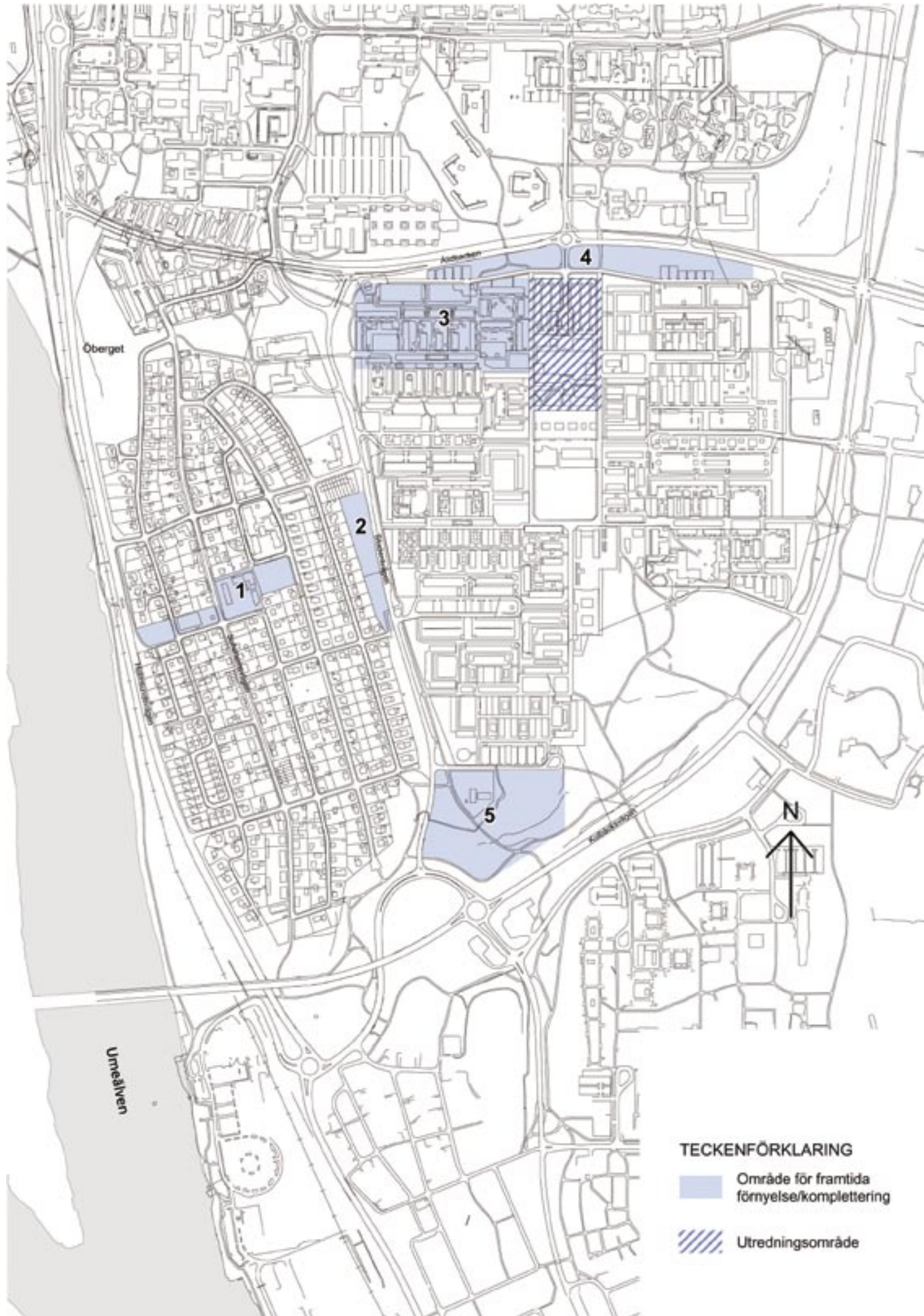
Även Ålidhem på myrmarkerna i öster planlades från början för småhusbebyggelse. Planen kom dock aldrig till utförande. Universitetets tillkomst och regionsjukhusets utbyggnad under 1960-talet medförde andra riktlinjer för stadsdelens bebyggande. Nu gällde det att på kort tid tillgodose den ökade efterfrågan på bostäder, inte minst för studenter och universitets- och sjukhusanställda.

I stadsplaneprogrammet för Ålidhem föreskrivs tät bebyggelse med ”stort mått av stadsmässighet” och långt driven separering av biltrafik från fotgängare, cyklister och lekande barn. Området planerades för 8 500 invånare varav 3 500 studenter. Stadsplanen fastställdes 1965. Sedan 1990-talet har en del av husen påbyggt med ytterligare en våning och stadsdelen kompletterats med punkthusbebyggelse.

Ålidhem framhålls i facksammanhang som ett typiskt och väl genomtänkt exempel på 60-talets rationella stadsbyggnad.

Kvarteret Tunnelbacken

Stadens fortsatta expansion österut mot Tomtebo kom med tiden att innebära en ökad belastning på Ålidbacken. 1993 grävdes gatan ner och överbyggdes med ny punkt- och lamellhusbebyggelse i postmodern stil. Överdäckningen innebar att trafikmönstret i stadsdelen drastiskt förändrades: Sofiehemsvägen stängdes av mot Ålidbacken och lamellhusen i norr fick en ny tillfartsgata, Klintvägen. Med tunnelbygget försvann också de sista resterna av Ålidbackens gamla bebyggelse.

Förnyelse och komplettering – några visioner

Inom stadsdelarna bedöms en viss komplettering av bebyggelsen vara både möjlig och önskvärd. På sikt skulle en sådan kunna innebära ett tillskott på minst 400 lägenheter räknat i flerbostadshus.

De nedan redovisade kompletteringsområdena återfinns i lägen där nya byggnader och påbyggnader bidrar till att förstärka stadsbilden. Bebyggelsen utformas med arkitektonisk kvalitet i samspel med eller i medveten kontrast till omgivande bebyggelse. Den infogas med omsorg om helhetsverkan. För Sofiehem redovisas en idé, som syftar till att utveckla ett befintligt parkstråk.

Vision 1 • Sofiehemsstråket

Sofiehem är en stadsdel med i huvudsak privata miljöer. Därför är skolan viktig som social träffpunkt. Skolans läge mitt i stadsdelen och utsikten mot älven utgör en hittills outnyttjad potential. Visionen för Sofiehemsstråket syftar till att stärka stadsdelens kontakt med grannstadsdelen Ålidhem och med älvsstråket.

Från älven finns ett parkstråk i fyra ”trappsteg”, en lummig park, en grusad plan, skolgården och en fotbollsplan. På vart och ett av dessa ska finnas inbjudande miljöer för aktivitet eller vila. Genom ljussättning och den yttre miljöns gestaltning skapas ett publikt stråk, som är attraktivt dag- och kvällstid. Kanske en plats att testa sin skateboard på eller att vila ut efter ett hårt parti boule?

Kontakten med älven är idag bristfällig för båda stadsdelarna. Den planerade gång- och cykelförbindelsen under Holmsundsvägen och botniabanan måste utformas med stor omsorg för att göra varje led i stråket funktionellt och inbjudande. På sikt bör parkstråket avslutas ner mot älven med en ny ”vattenpark”. En framtida bro kan förbinda parkstråket med ”vattenparken” och helst även med Ön.

Vision 2 • Studentvägen

Studentvägen ligger idag som en barriär mellan Sofiehem och Ålidhem. Den är en viktig uppsamlingsgata för båda stadsdelarna men har också blivit en genomfartsgata sedan Kolbäcksbron byggdes. Gatans utformning som landsväg inbjuder till högre hastighet än den tillåtna. Väster om gatan står skogen tätt inpå, öster om den finns gräsbevuxen parkmark där ett brett dike skiljer bilister från gång- och cykeltrafikanter. Gatukorsningarna är få liksom möjligheten för fotgängare och cyklister att passera gatan. Illustrationen visar hur ett trevligare gaturum i en humanare skala kan åstadkommas.

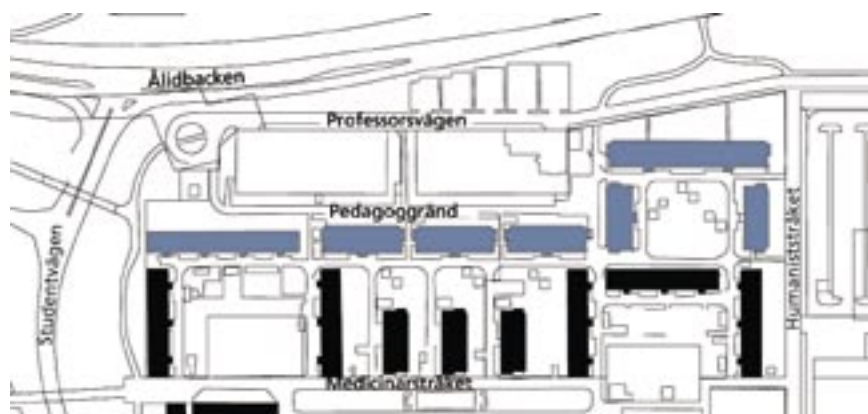
Studentvägen flyttas några meter i riktning mot Ålidhem vilket ger en byggbar yta på Sofiehemssidan. Cykelbanan läggs i trottoar längs med gatan, som görs smalare. Två rondeller förenar matargatorna från de båda stadsdelarna och sänker hastigheten. Nya tvåvånings flerbostadshus byggs på Studentvägens västra sida, i en skala mellan Sofiehems småhus och Ålidhems flerbostadshus. Studentvägen får en björkallé, här skapas en gata med mer stadsmässig karaktär.

Vision 3 • Pedagoggränd

En stor del av trafiken till de östra stadsdelarna passerar i Ålidbackstunneln. Efter tunnelutträdet möts bilisten av studentbostäderna i Ålidhems nordvästra del, vars påbyggnader med sadeltak föga samspelar med den ursprungliga 60-talsarkitekturen. Genom en omgestaltad påbyggnad med en till tre våningar av de nordligaste husen vid Pedagoggränd får Ålidhem en ansiktslyftning och blir synliggjort utåt. Påbyggnaden måste emellertid vara utformad med stor känslighet för husens originalkaraktär och ges en tydlig arkitektonisk gestaltning, som fungerar på avstånd.

Taklinjen artikuleras för att undvika intrycket av en kompakt mur. Särskild vikt läggs vid gestaltningen av gavelfasaderna. Studenterna i de nya smålägenheterna får en fantastisk utsikt över Ålidhem och sjukhusområdet. Ett fasadmaterial, som kan vara lämpligt såväl visuellt och byggnadstekniskt, är keramiska plattor.

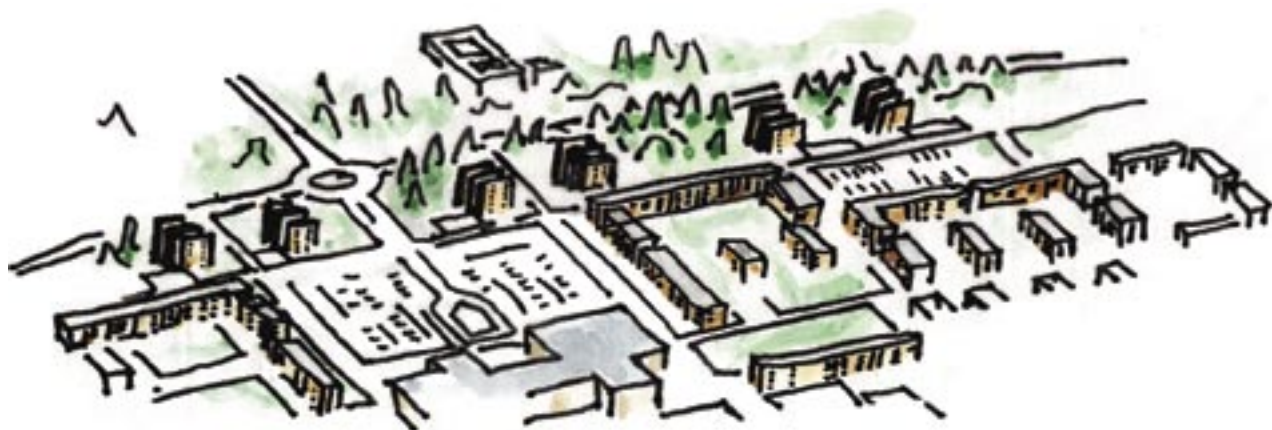
Vision 4 • Ålidbacken

Ålidhems norra del avslutas idag med ett trädbevuxet naturområde, som sträcker sig längs Ålidbacken fram till värmeverket.

Illustrationen redovisar en östvästlig rad med punkthus, åtta våningar höga mot Ålidbacken och sex våningar in mot stadsdelen. Dessa kan samspela med de under senare tid uppförda punkthusen längre söderut. De nya husen innehåller sammantaget ett par hundra smålägenheter. De fyra husen närmast infarten bildar ett nytt entrémotiv till Ålidhems centrum.

Norr om Docentvägen och öster om cykelvägen från Naturvetarstråket mot universitetet finns en björkdunge. Idag är undervegetationen snarig men med en varsam röjning kan denna bli en vacker pelarsal och en tillgång som naturområde. De nya punkthusen bör placeras utan att större intrång görs i dungen, då en existerande grönstruktur är värdefull att utgå ifrån. Den byggbara ytan utökas söderut vid centumparkeringen genom att Professorsvägen respektive Docentvägen rätas ut så att de tangerar den nuvarande parkeringen. Nya infarter till de norra boendeparkeringarna kan eventuellt ordnas från Ålidbacken.

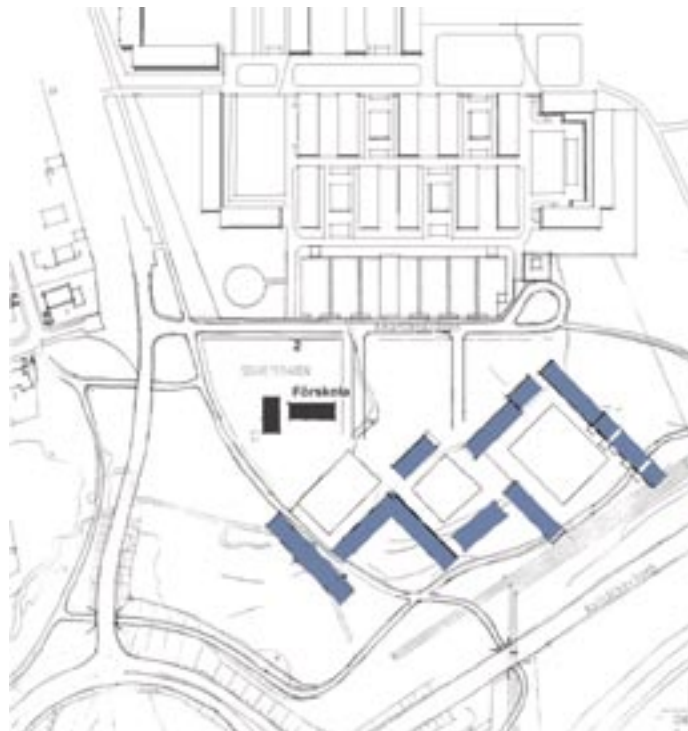
Vision 5 • Ålidhem Syd

Kolbäcksvägen ingår i Umeås nät av huvudgator och är en viktig infart till staden för söderifrån kommande biltrafik. Inom en nära framtid kommer den att omvandlas till E4. Vägen är på det avsnitt där den passerar Ålidhem kantad av mer eller mindre tät granskog och ger ett föga stadsmässigt intryck. Skogen har förvisso värden för friluftslivet. Samtidigt saknar gång- och cykelvägarna genom skogsområdet social kontroll. Här kan bebyggelse på höjden både ge trygghetskänsla för de viktiga förbindelserna mellan Carlshem och Ålidhem och verka som landmärke utmed Kolbäcksvägen. Skogen behålls tät kring bebyggelsens utkanter.

Ett par hundra lägenheter kan förläggas inom en parkkil ner mot rondellen i söder. Angöring till området sker från Amanuensvägen norr om bebyggelsen. Förskolan behålls och får en öppnare och ljusare omgivning.

Bebyggelsen utformas som en upprepning av Ålidhems kvadratiske kvarter, men i ny diagonalställd tappning. Gårdarna öppnar sig mot söder. Varierade hushöjder i upp till sju våningar accentuerar topografin inom området. En disposition i zigzagsmönster ger möjligheter till entrégårdar och öppenhet. Gavelställda byggnader i samspel med bebyggelsen på Carlshem annonserar sig mot Kolbäcksvägen.

Byggnaderna får gärna uppföras i träbyggnadsteknik med hög grad av prefabricering. Med kombination av stomelement i massivträ och prefabricerade byggvolymmer kan lägenheterna anpassas efter kundernas önskemål och träfasaderna får ett varierat utseende.

att tänka på ...

I detta avsnitt anges allmänna vägledande förhållningssätt vid vård, underhåll, förändring och komplettering av befintlig bebyggelse på Sofiehem. Förhållningssätten gäller alla hus i stadsdelen. För hus inom bebyggelseområden med sammanhållen karaktär gäller dessutom för området särskilda förhållningssätt (se sid 34–64!).

Lertegel

Lertegel är takpannor framställda av formgjuten eller strängpressad bränd lera. Tillverkning har funnits i Sverige sedan 1100-talet. Äldre takpannor är enkupiga, sedan 1920-talet tillverkas även tvåkupiga pannor. Ett lertegeltak samspelar vackert med naturen och med våra vanliga fasadmaterial trä, puts och tegel. Dagens svenska taktegel kommer från Vittinge i Skåne som tillverkar såväl enkupigt som tvåkupigt tegel. Materialet är frostbeständigt och har lång livslängd.

Betongpannor

Betongpannor är tyngre och tjockare än lertegel och något billigare. Det ger också ett något stelare intryck. Materialet kan i mindre känsliga sammanhang utgöra ett alternativ till lertegel. Om betongpannor används i äldre områden bör varm tegelliknande och inte för färgstark kulör väljas. På kulturhistoriskt värdefulla hus är materialet inte lämpligt.

Tegelimiterande plåt

Många husägare har på senare år valt att ersätta sina lertegeltak med tegelimiterande plåt. Detta material har kanske viss likhet med det material det vill efterlikna. Men äkta lertegel har en levande yta som andas och åldras på ett vackert sätt. Den tegelimiterande plåten ger ett stumt intryck, blir blank och ser kall ut när det regnar på den. På senare tid har färgen på många tegelimiterande plåttak börjat vitna och lossna, vilket innebär att ett besvärligt underhåll väntar fastighetsägaren. Den tegelimiterande plåten lämpar sig inte för kulturhistoriskt värdefulla hus.

Uthusens papptak

På Sofiehems tidiga egnahem var papptak vanliga. Inte minst förekom den på de många uthus som fanns inne på gårdarna. Pappen lades i våder och var billig och enkel att lägga på. Om den läggs rätt har den lång livslängd.

Gråsvart papp lagd i våder är rätt material för stadsdelens få kvarvarande äldre uthus, som med tegel eller korrugerad plåt får ett klumpigt uttryck. Papp är även lämplig som takmaterial på uthus från senare tid ibland även på verandor.

Takkupor

förekommer av och till på äldre hus för att ge dagsljus åt oinredda och oisolerade kallvindar eller åt rum på husets vindsvåning. Här visas två exempel på takkupor i originalutförande på de på Sofiehem vanliga 50-talsvillorna med branta takfall. Kupan till vänster är liten och nätt och har sidorna täckt med röd plåt. Kupan till höger är större och har väggbeklädnad av liggande fjällpanel. Denna paneltyp var vanlig på 50-talets villor, garage och cykelbodur. I båda fall har kuporna tidstypiska enkla pulpettak med språng, så kallade taklyft, vilka lämpar sig väl på dessa branta takfall.

Nya takkupor kan ibland accepteras, men storlek och form måste anpassas till husets karaktär och samordnas med fasaden. De bör göras så nätta som möjligt så att byggnaden inte ser ”överlastad” ut. Alla hus lämpar sig inte för nya takkupor.

Stuprör

på 30-talets egnahem var utförda i galvaniserad plåt och hade ”skarpa knän”, som en följd av att de var sammansatta av flera raka rör som klippts till och falsats ihop. De målades, efter några år då zinkplåten oxiderat och blivit matt, i bakomliggande kulör. Stuprörens skarpa krökar och diskreta målning i fasadfärgen ger det äldre huset en speciell karaktär. Vill man bevara denna finns ännu plåtslagare som kan falska stuprör på traditionellt sätt. Idag finns även prefabricerade stuprör med skarpa rörböjar att tillgå.

Äldre stuprör med skarpt knä.

Modern rund rörböj.

Prefabricerade stuprör med mjuka rörböjar och utkastare har tillverkats sedan 50-talet. Om fasaden var i gult eller rött tegel målades stuprören i milda gula och grårosa toner, på trähus var det fortfarande bakomliggande färg som gällde. Några decennier senare var stuprören inte bara prefabricerade utan även plastbehandlade och levererades vita, röda eller svarta. Vill du ge 30- eller 50-talshuset en tidstypisk färgsättning går det bra att måla med linoljefärg i valfri kulör på plastbelagda vita stuprör. Hängränna bör målas i samma färg som stuprör.

Källarfönster

placerades på 30-, 40- och 50-talet om möjligt centrerade under bostadsvåningarnas fönster. Ibland kunde något fönster av praktiska skäl få en mer udda placering. Huset blir vackrast om fönster i sockeln inte framhävs genom vitmålning utan målas i en ton nära sockelns!

30-tal. Stående locklistpanel med profilerad list.

1930-tal. Stående panel med inspontade lock.

1950-tal. Stående locklistpanel.

1950–60-tal. Panel på förvandring, även kallad fjällpanel, till höger brunlaserad.

1970– . Lockpanel, så kallad villapanel.

Fasadpanel

Fasadmaterialen är en viktig del av en byggnads karaktär. Strävan bör vara att behålla och underhålla det ursprungliga fasadmaterialen, som ofta är av bättre kvalitet än dagens. Om behov av materialbyte ändå föreligger bör ursprunglig fasadkaraktär bibehållas eller återställas genom att putstyp, eller vid trähus paneldimensioner och profiler, väljs med utgångspunkt från husets ursprungliga utseende. Om det ursprungliga utseendet är okänt bör man ändå eftersträva en tidstypisk fasadkaraktär. Tänk på att byte till annat fasadmaterial liksom annan fasadförändring är bygglovpliktiga åtgärder!

Modern så kallad villapanel passar inte på äldre hus.

Midjeband

är vanliga på prefabricerade hus från 1970-talet och framåt. De avslöjar att huset levererats i färdiga element, där skarvarna mellan elementen döljs med horisontella brädor. Äldre hus har ofta stående obruten panel från sockel till takfot. Midjeband bör inte införas på sådana hus, då de påtagligt förändrar karaktären. Hushålla med virket i stället så att du minimerar antalet skarvar. Om skarvarna utförs på rätt sätt och målningsarbetet utförs med lämplig produkt får du en vacker fasad som håller lika länge som en utan skarvar!

Färgsättning

Bebyggelsens färgsättning är en modebetonad företeelse och växlar med byggnadsstilen. Ofta kommer husets arkitektur bäst till sin rätt om det målas i ursprungliga eller för tiden typiska kulörer. Är du tveksam om färgsättningen, kontakta byggnadsantikvarierna på Västerbottens museum, som i mån av tid kan hjälpa till med goda råd.

1920-30 rödfärgat

Bondgårdarnas mangårdsbyggnader och de tidiga egnahemmen på Sofiehem var på traditionellt vis målade med faluröd slamfärg. Foder och knutar var vitmålade, fönsterbågarna vitmålade, gröna eller bruna. Den röda färgen lever kvar på flera av stadsdelens äldre hus, men ofta med modernare och blankare färgtyp. Kan du välja är den matta slamfärgen med sin vackra lyster att föredra på dessa äldre hus.

1930–40 ljus linoljefärg

30-talets egnahem målades ursprungligen i ljusa linoljefärger. Foder och knutar målades vanligen i samma kulör som fasaden. Fönsterbågen var den del av fasaden som hade den kraftfullaste färgen: kromoxidgrönt, engelskt rött, rödbrunt, brunt och gulbrunt var vanligt förekommande. Den röda stugan hade nu blivit en symbol för fattig-Sverige. Med den ljusa fasadfärgen ville man att huset skulle likna ett putsat stenhus.

1950–60 grått grönt ockra

På 50-talet blev tegel ett vanligt fasadmateriäl på nybyggda villor. Men många fasader utfördes fortfarande i trä. Smal spontad stående panel eller liggande fjällpanel var de vanliga paneltyperna. Fasaderna målades i grå, gröna, gula eller bruna färgtoner. Inte så sällan har dessa hus i sen tid kommit att målas faluröda. Fönster, foder och vindskivor var på 50-talet oftast brutet vita och dörrarna fernissade eller brunlaserade. I områden med friliggande villor varierade färgsättningen i allmänhet från hus till hus. Garage och bodar hade ofta från bostadshuset avvikande färg.

1960-talet brunlaserat

50- och 60-talets villor, garage och cykelbodor med liggande fjällpanel var inte sällan brunlaserade med vita fönster och vindskivor. Många av dessa byggnader har i sen tid blivit målade med täckande färg i andra kulörer, men en del har fått behålla sin ursprungliga fasadbehandling. Den brunpigmenterade fasadlasyren ger tillsammans med tak av lertegel en alldeles speciell och naturnära materialkänsla. För att undvika att fasaden mörknar vid upprepad lasering används opigmenterad lasyr.

Egnahem, 30-tal.

Villa, 50-tal.

Ny entrédörr, 2005.

Nyttillverkad garageport till 50-talshus.

Dörrar

En bevarad originaldörr berättar tillsammans med husets takvinkel, taksprång, fasadmaterial och övriga snickerier om mode, materialkänsla och hantverkskunnande hos en tidigare generation. Spara därför om möjligt originaldörren. En vacker 30-talsdörr kan förstärkas och isoleras på insidan, en gedigen 50-talsdörr i kombination med innerdörr ger samma isolering som en ny dörr. Behöver dörren ändå bytas finns i länet duktiga snickare som kan tillverka nya dörrar med dina gamla som förebild och med förbättrad värmeisolering och säkerhet. Hos byggnadsantikvarierna på Västerbottens museum kan du få tips om sådana snickare.

Smide

är vanligt förekommande i bro- och balkongräcken samt i staket från 50-talets villor på Sofiehem. Smidet är en del av husets miljö och bör om möjligt bevaras. Smidesräcken och staket målas i första hand svarta. Även röd- eller grönmålade smidesdetaljer förekommer på hus från denna tid. Variationerna är många och till stor glädje inte bara för ägaren utan även för omgivningen.

Korspostfönster, 20-tal.

Korspostfönster, tätspröjsad överdel, 20-tal.

Sexrutors tvåluftsfönster, tunna, ofta profilerade horisontella lister, breda sidofoder, 30-tal.

Tvåluftsfönster utan spröjs, 50-tal.

Tvåluftsfönster, asymmetriskt, 50-tal.

Enluftsfönster med sidställd vädringslucka, 60-tal.

Fönster

är husets ögon. De bidrar på ett särskilt sätt till husets karaktär och tidsprägel. Tänk på att äldre fönster ofta är av bättre virke än dagens och överväg att behålla och renovera. Om man väljer att byta fönster, bör ett utseende nära originalet väljas. Var noga med att bibehålla storlek och proportioner och undvik fuskpröjsar. Moderna vippfönster är olämpliga på äldre hus då de i öppet tillstånd helt förändrar husets karaktär. Idag finns i länet fönstertillverkare som till ett bra pris kan tillverka måttbeställda fönster med traditionellt utseende och goda värme- och ljudisolerande egenskaper. Västerbottens museum kan bistå med goda råd inför fönsterrenovering och fönsterbyten.

Burspråk, 60-tal.

Lekfullt, 2004.

Fönsterband, 60-tal.

Trädgårdens grönska

Den uppvuxna grönskan i Sofiehems många trädgårdar utgör en viktig del av stadsdelens identitet. Egnahemsträdgården från 30-talet var i första hand nyttig. På en stor del av tomten odlades frukt, bär, grönsaker och potatis till husbehov. De enkla trädgårdsgångar som fanns var täckta med grus. Scharinska fabriken delade under flera år ut ett pris till den egnahemsägare som hade den vackraste och mest välskötta trädgården. Även 50-talets villaträdgårdar hade utrymme för odling, men gräsmattorna var nu större och prydnadsbuskarna fler. På gångarna låg släta cementplattor. Under 60- och 70-talet skulle trädgården vara lätt att sköta. Barrväxter som krypgran, en och idegran blev vanliga. På trädgårdsgångar och terrasser lades skifferplattor.

Trädgården är liksom huset en del av vårt kulturarv. Bevara gärna tidstypiska stildrag i form av bersåer, fruktträd, rabatter, grusgångar, plattsättningar, stödmurar och staket. Stora träd är viktiga landmärken i stadsbilden. I trädgården är de rumsskapande och ger svalkande skugga om sommaren. Tänk på att de behövt decennier för att växa till sig, innan du bestämmer dig för att hugga ner dem!

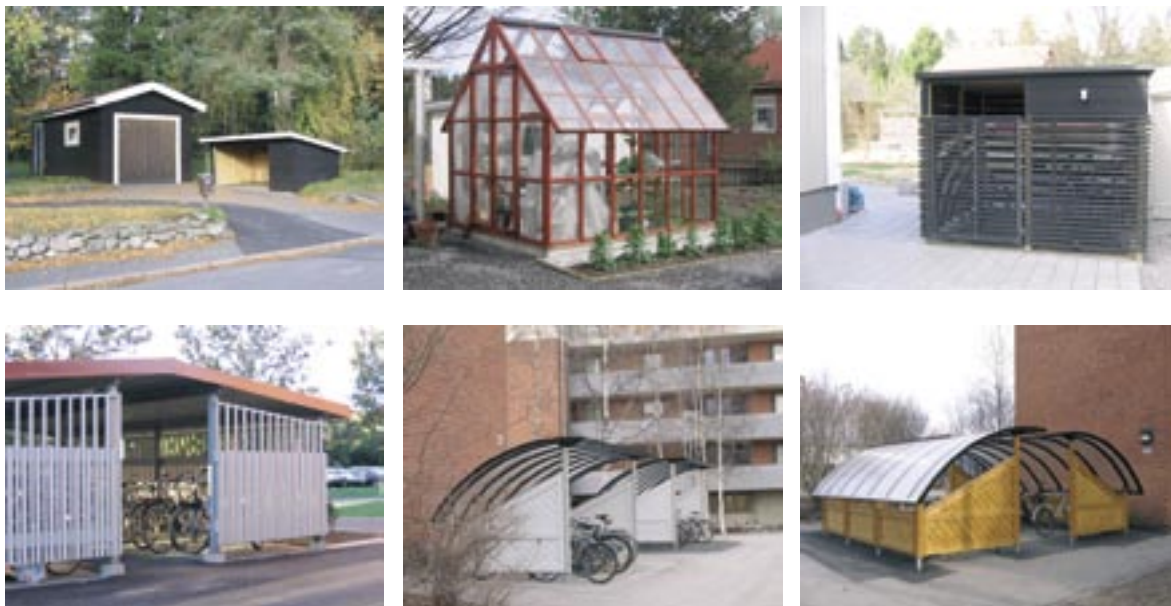
Privatpraktiserande landskaps- och trädgårdsarkitekter kan ge råd om hur en äldre trädgård kan skötas och restaureras. Även byggnadsantikvarierna på Västerbottens museum kan i mån av tid ge goda råd.

Häckar och staket

Sofiehems många egnahems- och villaträdgårdar har varierande avgränsning mot gatan. Olika former av staket förekommer, men även häckar och stödmurar. Blandningen skapar en trivsamt variation i gaturummet. Staket bör utformas i ett material och ges form och färgsättning som anknyter till husets karaktär. Plank bör undvikas, då de visuellt avskärmar värden som är av grundläggande betydelse för stadsbilden.

Bodar

Hos många fastighetsägare uppstår med tiden behov av att uppföra uthus på tomten. Det kan handla om cykel- och sopbodar, tvättstugor, växthus, lekstugor eller lusthus. Även sådana byggnader måste placeras och utformas med omsorg. Material, form och färg ska samspela med den omgivande miljön. Ibland går det att hitta prefabricerade bodar med lämpligt utförande, men inte alltid. I många fall är en lösvirkesbod ett bättre alternativ. De bodar med timrat utseende som marknaden erbjuder passar sällan i tätbebyggda stadsmiljö.

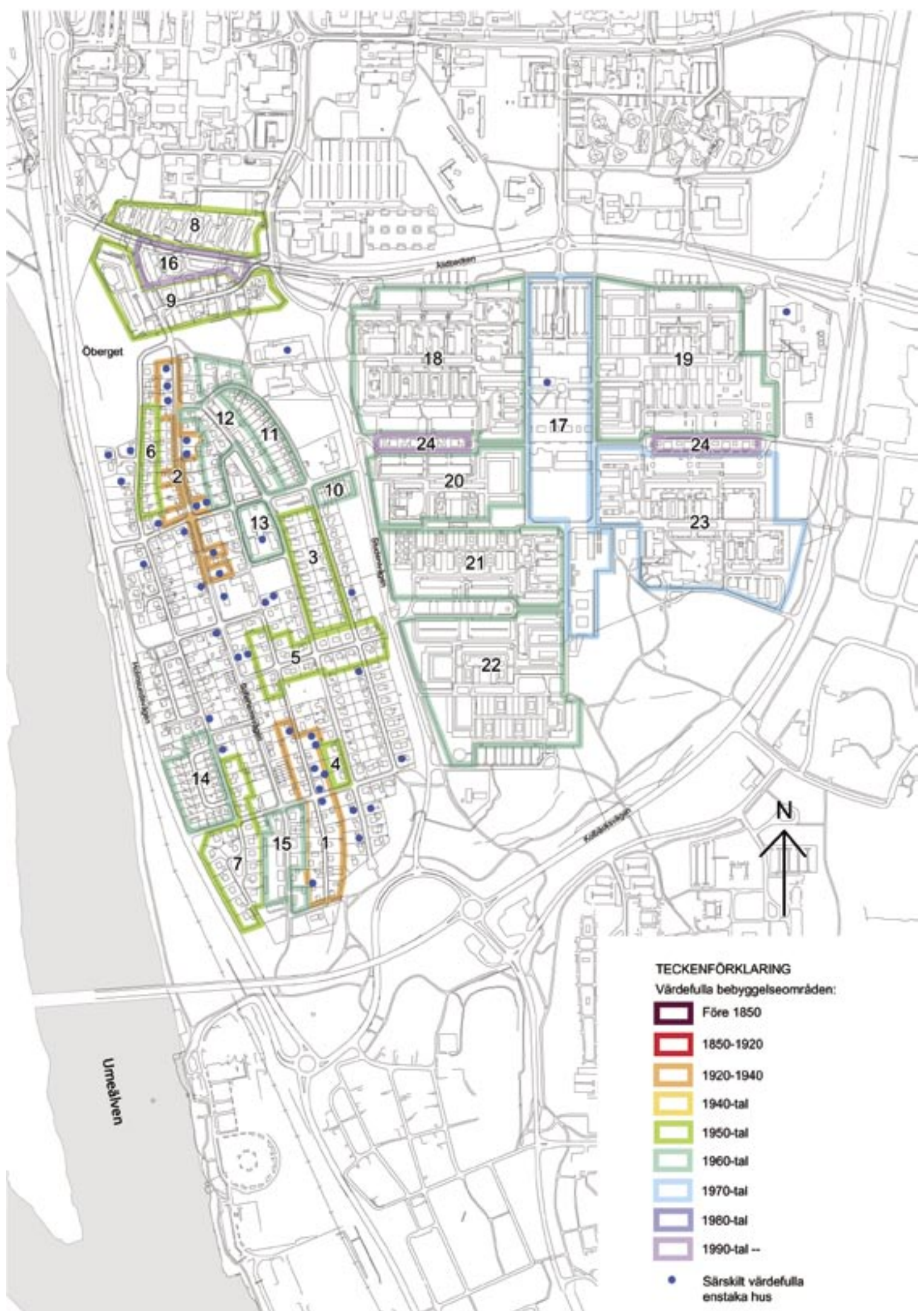
Arkitekt hjälp

kan vara klokt att ta när du planerar att bygga om eller till ditt hus. En mindre arkitektinsats bidrar till att ge ditt hus genomtänkta funktioner och ett vackert utseende och behöver inte kosta så mycket.

Bygglov – behövs det?

Har du planer på att byta takmaterial, fasadmaterial, fönster eller dörrar, ändra färgsättning, bygga om eller bygga till, bygga skärmtak för bil, plank eller veranda, bör du i tidigt skede kontakta bygglovgranskarna på kommunen. De kan ge råd och synpunkter som underlättar en smidig bygglovhantering. Råd om vård och underhåll av kulturhistoriskt värdefulla byggnader kan du få av byggnadsantikvarierna på Västerbottens museum.

TECKENFÖRKLARING

Värdefulla bebyggelseområden:

- Före 1850
- 1850-1920
- 1920-1940
- 1940-tal
- 1950-tal
- 1960-tal
- 1970-tal
- 1980-tal
- 1990-tal --

• Särskilt värdefulla
enstaka hus

Förhållningssätt till bebyggelse

Sofiehem och Ålidhem är två var för sig tydligt avgränsade stadsdelar med helt olika bakgrund och karaktär.

Utbyggnaden av *Sofiehem* har skett under lång tid. Av den tidiga bebyggelsen på Ålidbacken, uppförd vid tiden runt sekelskiftet, finns idag inget kvar. Den fick, med början på 1950-talet, efter hand lämna plats åt storskalig bebyggelse med flerbostadshus. Söder om Ålidbacken, i ett stråk som löper centralt genom hela stadsdelen, finns den tidiga egnahemsbebyggelsen från 20- och 30-talet. Från detta stråk utbreder sig yngre bebyggelse öster- och västerut.

Sedan 1970-talet då stadsdelen var i det närmaste fullbyggd, har tillkommande bebyggelse i huvudsak utgjorts av enstaka småhus, friliggande eller som radhus. Sådana finns spridda över hela Sofiehem sida vid sida med de äldre husen. Det senaste tillskottet i bebyggelsen är en samlad exploatering med punkthus och lamellhus på Ålidbacken, som möjliggjordes genom gatans överdäckning.

Sofiehem är idag en omtyckt stadsdel. Den varierade och överlag småskaliga bebyggelsen är, liksom närheten till sjukhuset och universitetet, bidragande orsaker till dess popularitet. Till denna medverkar också dagens frånvaro av den tidigare så besvärade genomfartstrafiken mot Holmsund och stadens uthamn.

Som framgår av ovanstående har bebyggelsen växt fram under lång tid och även punktvis förnyats. Ändå finns här något som gör att man uppfattar Sofiehem som en tilltalande helhet. Det handlar om skala, material och färgsättning. Betydelsefullt är också att man inom stadsdelen kan uppfatta delområden, som bevarat en sammanhållen karaktär från sin tillkomsttid. Viktiga för den positiva upplevelsen av området är även ett antal byggnader av särskilt kulturhistoriskt, arkitektoniskt eller miljömässigt värde.

Bebyggelsen på *Ålidhem* har, till skillnad från den på Sofiehem, planerats och uppförts under en kort samlad tidsperiod. Stadsdelen byggdes ut under 1960- och 70-talen för att tillgodose bostadsbehovet i den växande universitetsstaden. Mer om Ålidhem som stadsdel finns att läsa på sidan 53.

Så här läser du kartan

Kartan till vänster visar bebyggelseområden med sammanhållen karaktär som identifierats inom stadsdelen. Av gränslinjens färg framgår området tillkomstperiod. På kartan har dessutom fastigheter med enstaka byggnader av särskilt stort kulturhistoriskt, arkitektoniskt eller miljömässigt värde markerats med blå prickar. Observera att flera värdefulla byggnader kan finnas på samma fastighet.

För alla byggnader i stadsdelen, oavsett kartans markeringar, gäller att byggnader ska placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt för byggnaderna som sådana och ger en god helhetsverkan (plan- och bygglagen, kap 3, § 1, se sid 4). Ändringar av en byggnad ska utföras varsamt så att dess kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas tillvara (PBL 3:10). Byggnader, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär får inte förvanskas (PBL 3:12). Byggnaders yttre underhåll ska anpassas till byggnadens värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt (PBL 3:13).

Här kan du läsa mer om värdefulla bebyggelseområden och hus

På sid 18–25 återges, under rubriken ”att tänka på...”, generella förhållningssätt i ett antal ofta förekommande frågeställningar. Dessa förhållningssätt gäller alla hus i stadsdelen. Enstaka särskilt värdefulla byggnader ges en kortfattad presentation på sid 28–33. Vid underhåll och förändringar av dessa byggnader är det särskilt angeläget att kunskap om tidstypiska stildrag, material och metoder inhämtas. På sid 34–64 finns beskrivningar av kartans 24 bebyggelseområden samt vägledande förhållningssätt till dessa.

Särskilt värdefulla enstaka hus

Här nedan presenteras ett urval enstaka hus med särskilt stort kulturhistoriskt, arkitektoniskt eller miljömässigt värde. På kartan på sid 26 markeras dessa med blå prick.

Karaktären på dessa hus får, i enlighet med plan- och bygglagen, 3 kap 12 § inte förvanskas. Husägare som har planer på att byta takmaterial, fasadmaterial, fönster eller dörrar, ändra färgsättning, bygga om eller bygga till, bygga skärmtak för bil, plank eller veranda bör i tidigt skede, innan några materialbeställningar gjorts, kontakta bygglovhandläggarna på Samhällsbyggnadskontoret. De kan ge råd och synpunkter som underlättar en smidig bygglovhantering. Råd om vård och underhåll av kulturhistoriskt värdefulla byggnader ges av byggnadsantikvarierna på Västerbottens museum.

Jennyhill 10. Tallvägen 63

Äldre parstuga i gammalt gårdsläge. Utbyggt trapphus mot norr och sexrutors tvåluftsfönster. Rödmålade blank locklistpanel och svart tegelimiterande plåttak. Senare tillkommen balkong på gaveln. Huset är ett minne från den tid Sofiehem var jordbruksbygd och ett trivsamt inslag i dagens stadsbild. 1800-tal.

Öbergsliden 5. Tallvägen 10

Tvåvånings bostadshus i oförvanskad sekelskiftesstil. Valmat plåtklätt tak, ligande fasspontpanel med röd slamfärg, vita korspostfönster. Mot älven stilig tvåvåningsveranda med bågformade dekorationer under valmat tak. Litet uthus med bodar. Högt bevarandevärde men eftersatt underhåll. Upphovsman okänd. Ca 1910.

Eklunda 3. Björkvägen 70

En fint och välbevarat exempel på en typ av gårdshus som tidigare var vanligt förekommande på Sofiehem och Gimonäs. Enkelsidig byggnad med brutet tak och placering i tomtgräns. Korrugerad plåt på taket. Högt bevarandevärde. 1920-tal.

Haraldsbo 10. Björkvägen 45

Tvåfamiljs egna hem med placering inne på stor lummig trädgårdstomt. Korrugerat plåttak. Fasaden masonitklädd med ribb. Grönmålade korspostfönster, tidigare troligen tätspröjsade överbågar som på uthuset. Vid framtida renovering bör masoniten ersättas med locklistpanel. Fjärrvärmeschaktet på väggen bör döljas på lämpligt sätt. B Holmberg, 1920-tal.

Haraldsbo 10. Björkvägen 45

Välbevarat och för stadsdelen karaktäristiskt uthus med brutet tak och placering i tomtgräns. Korspostfönster med övre bågarna tätspröjsade. Litet fint lunettfönster på gaveln. Högt bevarandevärde. 1920-tal.

Trollskogen 1. Sofiehemsvägen 39

Välhållet tvåfamiljs egnahem från 20-talet. Spontad originalpanel med bred rundad locklist på fasaden. Dekorativa knutpilastrar och omvikt takfot. Inåtgående korspostfönster. Svart tegelimiterande plåt på taket. Första ägaren var på Sofiehem välkända "Mjölk-Kalle".
B Holmberg, 1925.

Grantorp 7. Sofiehemsvägen 41

Skolhus i 20-talsklassicistisk stil. Diskreta fasadförändringar i form av ny locklistpanel, midjeband och utbytta fönster. En viktig karaktärsbyggnad på Sofiehem. Samspekar arkitektoniskt fint med stadsdelens många egnahem från samma tid. Högt bevarandevärde. Vid framtida renovering bör dekorativt utformade dörröverstycken återskapas. Robert Laurell, 1925.

Jonasbo 1. Tallvägen 59

Litet tvåfamiljs egnahem med utbyggt trapphus mot gården. Fasaden masonitklädd med läkt. Ursprungliga korspostfönster. Svart trapetskorrugerad plåt på taket. Vindskiva med enkelt dekorativt avslut. Med exponerat läge på hörntomt är byggnaden ett viktigt inslag i stadsbilden. Vid renovering bör masoniten ersättas med träpanel och läkt. Upphovsman okänd, 1926.

Paulinehem 8. Sofiehemsvägen 49

Tvåfamiljs egnahem, ett av de äldsta på Sofiehemsvägen. Spontad locklistpanel. Ursprungliga korspostfönster. Tvåvånings veranda mot gården. Korrugerad plåt på taket. Med tillhörande gårdshus är byggnaden ett värdefullt inslag i miljön kring Sofiehemsvägen. Gatuhuset bör vid framtida ommålning ges tidstypisk färgsättning. Upphovsman okänd, sent 1920-tal.

Paulinehem 8. Sofiehemsvägen 49

Gårdshus i form av liten friliggande parstuga från tidigt 1920-tal. Liggande fasspantpanel, tvåluftsfönster med mittpost från 1950-talet samt liten brokvist. Korrugerad plåt på taket. Högt bevarandevärde. Bildar tillsammans med tillhörande gatuhus en fin gårdsmiljö.
Tidigt 1920-tal.

Sofiehem 4:8. Björkvägen 51

Tvåfamiljs egnahem med placering ända ut mot gatuhörn. Modern lockpanel och svart tegelimiterande plåt på taket. Ursprungliga korspostfönster och kvarts-cirkelformade vindsfönster utbytta. Utbyggnad mot gården 2005, i anpassad stil. Uthus från samma tid. Tillsammans med hörnhuset på andra sidan Verkmästargränd ett värdefullt inslag i stadsbilden. Olof Nilsson, 1926.

Kvarnmyran 9. Verkmästargränd 16

Tvåfamiljs egnahem med läge ända ut i gatuhörn. Skickligt utförd utbyggnad mot gården, brokvist och balkong utflyttade. Locklistpanel. Sexrutors tvåluftsfönster med falsk spröjs. Svart pannplåt på taket. Uthus från samma tid. Tillsammans med hörnhuset ovan ett värdefullt inslag i stadsbilden.
B Holmberg, 1929.

Haraldsbo 12. Björkvägen 49

Litet egnahem med brutet tak, en hustyp som är mer vanlig på Gimonäs än på Sofiehem. Ursprunglig spontad locklistpanel. Två- och treluftsfönster utan spröjs från senare tid. Tillbyggnad i anpassad stil på gaveln och mot gården. Röd bandtäckt plåt på taket. För stadsdelen karaktäristiskt uthus med brutet tak och placering i tomtgräns. Helhet med högt bevarandevärde. B Holmberg, 1931.

Trollskogen 8. Sofiehemsvägen 35

Originellt tvåfamiljs egnahem med fasad i rött tegel uppfört av murare Gustav Granholm som bostad åt den egna familjen. Sexrutors tvåluftsfönster, omvikt takfot i tegel och litet lunettfönster på gaveln. Taket belagt med svart tegelimiterande plåt. B Holmberg, 1933.

Jonasbo 9. Sofiehemsvägen 46

Tvåfamiljs egnahem med gavel i gatuliv. Modern lockpanel med röd slamfärg. Sexrutors tvåluftsfönster i bottenvåning, vippfönster i övervåning. Tvåkupigt lertegel på huvudbyggnad. Sympatiskt utformad tillbyggnad i ett plan utmed Sofiehemsvägen, souterängvåning mot trädgården. Grå betongpannor på tillbyggnaden. Värdefullt och trevligt inslag i stadsbilden. Upphovsman okänd, 1933.

Öbergsåkern 23. Sofiehemsvägen 12

Tvåfamiljs egnahem. Röd trapetskorrugerad plåt på taket. Stående locklistpanel och sexrutors tvåluftsfönster. Exempel på de många egnahem som arbetare vid träsliperiet nere vid älven uppförde i stadsdelen under 1930-talet. G Westberg, 1933.

Öskogen 30. Sofiehemsvägen 19

Tvåfamiljs egnahem med välbevarad exteriör. Ljusgrön korrugerad plåt på taket. Stående locklistpanel och sexrutors fönster. Ett fint exempel på de många egnahem som arbetare vid fabriken nere vid älven uppförde i stadsdelen under 1930-talet. Första ägaren var Viktor Sandström, anställd som åkare vid Sofiehemms Träsliperi. B Holmberg, 1934.

Öskogen 31. Sofiehemsvägen 21

Tvåfamiljs egnahem. Ny locklistpanel, midjeband, sexrutors tvåluftsfönster. Svart tegelimiterande plåt på taket. Fasadförändringarna är någorlunda diskreta, men midjebandet bör målas om i fasadfärgen. Huset, som uppförts av fabriksarbetaren Edvin Karlsson, utgör tillsammans med grannhuset ett värdefullt inslag i stadsbilden. B Holmberg, 1934.

Öskogen 13. Sofiehemsvägen 29

Tvåfamiljs egnahem. Tvåkupigt lertegel på taket. Sexrutors tvåluftsfönster. På gaveln senare tillkommen balkong i vindsvåning samt altandörr i bottenvåning. Läge på hörntomt. Tillsammans med tillhörande gårdshus ett värdefullt inslag i stadsbilden. B Holmberg, 1934.

Öskogen 13. Sofiehemsvägen 29

Enkelsidigt uthus med kuverttak och läge i tomtgräns, ett av stadsdelens få bevarade. Svart papptak. Stående locklistpanel. Ursprungligen tre boddörrar med överljus. Två av dessa ersatta med utbyggda små garageportar. Helhet med högt bevarandevärde. B Holmberg, 1933.

Grantorp 8. Björkvägen 25

Tvåfamiljs egnahem. Locklistpanel och sexrutors tvåluftsfönster. Enkupert ler-tegel på taket. Känsligt läge intill skoltomten med skolhus från samma tid. Välbevarat och för stadsdelen karaktäristiskt uthus med brutet tak och placering i tomtgräns. Liggande fasspontpanel. Tätsprijsade fönster. Svart papptak. Helhet med högt bevarandevärde. B Holmberg, 1934.

Editshem 6. Björkvägen 52

Tvåfamiljs egnahem med placering i gatuliv. Locklistpanel och sexrutors tvåluftsfönster. Trapetskorrugerad svart plåt på taket. Vidbyggt garage från senare tid. B Holmberg, 1934.

Öbersåkern 22. Sofiehemsvägen 14

Tvåfamiljs egnahem i sparsmakad nyklassicistisk stil med välbevarade originaldetaljer. Sadeltak med tvåkupigt lertegel, locklistpanel, tvåluftsfönster med mittpost, tidstypisk fönsteromfattning samt pelarburet sadeltak över entrébron. G Westberg, 1935.

Öbersåkern 24. Sofiehemsvägen 10

Tvåfamiljs egnahem. Locklistpanel och tvåluftsfönster med mittpost, tidstypisk fönsteromfattning. Litet enkelt lunettfönster på gaveln. Tvåkupigt lertegel. G Haglund, 1938.

Tallskogen 3. Granvägen 23

Liten omsorgsfullt utformad enplansvilla med välbevarad exteriör i vacker och tidstypisk trädgård. Gul tegelfasad, tvåkupigt tegel på taket. Fönster, takfot och portar brunlaserade. Utkragade tegelomfattningar kring fönster mot gatan. Originell indragen entrébro. G Höök, 1957.

Tallbacken 1. Tallvägen 2

Liten välformad villa med tillhörande garage och cykelbod. Synnerligen välbevarat 50-tal med brunlaserad liggande fjällpanel i gott skick på samtliga tre byggnader. Vackra smidesräcken vid brokvist, källarnedgång och altan. Jan-Olov Jonsson, 1958.

Kvarnmyran 7. Norra Gimonäsvägen 46

Välhållen tegelvilla i tidstypisk trädgård. Tvåkupigt lertegel på taket. Bevarade originaldetaljer såsom tvåluftsfönster med mittpost och entré med smidesräcke, skärmtak och dörr av ädelträ. Vidbyggt garage, även detta i tegel. Folke Erikssons Ingenjörbyrå, 1960.

Kvarnmyran 5. Norra Gimonäsvägen 50

Välhållen tegelvilla i tidstypisk trädgård. Bevarade originaldetaljer såsom tvåluftsfönster med mittpost och entré med smidesräcke, skärmtak och dörr av ädelträ. Betongpannor på taket. Vidbyggt ursprungligt garage med originalportar. L-H Isacson, 1961.

Enbusken 4. Norra Gimonäsvägen 57

Enplansvilla med brunmålade liggande fjällpanel. Många bevarade originaldetaljer men även tillbyggnader i anpassad stil in mot skogen. Grannhuset på Enbusken 3 har snarlikt utseende och samma upphovsman, men annan färgsättning. Båda husen har många av de fina kvaliteter som kännetecknar 60-talets villabyggnader. K Kindberg, 1961.

Lövsbogen 12. Granvägen 38

Trävilla med grönmålade liggande fjällpanel. Tvåkupigt lertegel på taket. Bevarade originaldetaljer såsom brunlaserad entrédörr, skärmtak och bro med smäckert smidesräcke. Vidbyggt garage med originalport i brunlaserat trä. L-H Isacson och I Hampusson, 1961.

Alskogen 1. Granvägen 49

Omsorgsfullt formad enplansvilla i rödbrunt tegel med fönster och indragen altan i ockra kulör. Sadeltak med enkupigt lertegel. Utkragat väggparti kring vardagsrumsfönster. Senare tillkommen brokvist i brunlaserat trä. Hillevi Callander 1961.

Öbergsliden 8. Tallvägen 4

Souterängvilla i slammat tegel komponerad av två motställda volymer med pulpettak. Mot älven fasad med fönsterband och horisontella träpartier laserade i brunt. Nylagd kopparplåt på taket. Uppförd för fabriksör Teodor Andersson, som drev gjuteriet i nedre delen av Ålidbacken. Hjalmar Klemming och Erik Thelaus, 1962.

Grösjöskogen 6. Norra Gimonäsvägen 12

Sofieborg. Anläggning för äldreboende i tidstypisk och välformad 60-talsarkitektur. Röd tegelfasad med inslag av puts och kopparplåt. Utbyggd entré i tegel med senare tillkommen och välgestaltad handikappramp. Hillevi Callander, 1963. Senare tillbyggd efter ritningar av White arkitekter, Maria Olsson, 1992.

Oskarsbo 7. Sofiehemsvägen 34

Villa i mörkbrunt tegel uppförd för Ove Eriksson, Gimonäs-skrotens ägare. Kubistisk arkitektur med platt tak, fasadpartier i brunlaserat trä och detaljer i koppar. Vackert placerad på sluttande hörntomt vid Västra Hyvlargränd. Bevaras i ursprungligt skick. Erik Lindgren, 1967.

Oskarsbo 3. Sofiehemsvägen 42

Villa i mörkbrunt tegel med kubistisk komposition, ritad för arkitektens egen familj. Uppdragna rakt avslutade gavelfasader, flackt tak med utskjutande språng. Sluten fasad mot gatan, på gårdssidan uppglasad mot uterum med bassäng. Bevaras i ursprungligt skick. Erik Lindgren, 1969.

Doktorn 1–2. Doktorsvägen 4–6

Ålidhems värmeverk med internationellt uppmärksammas arkitektur. Skulpturalt formad fasad i betong. Explosionskydd mot ålidhemsbebyggelsen formgivet av konstnären Einar Höste. Östfasaden förvanskad genom om- och påbyggnad. Landmärke vid Kolbäcksvägen med högt bevarandevärde. Byggnaden bör ges formellt skydd, vårdas och förvaltas med respekt för ursprungsarkitekturen. Bilderna visar väst- resp östfasaden. Svenska Riksbyggen arkitekter genom Lennart Green och Vera Spartalj, 1968.

Älvsgränd 9. Tallvägen 22

Villa i mexitegel med brunlaserade detaljer. Bred takfot och vindskiva i form av liggande fasspontpanel ger huset en säregen karaktär. Tak av diagonala eternitplattor, målade i mörkgrått. Entrébro i originalutförande. Garage med platt tak och motordrivna vikport klädd med liggande brunlaserad panel. Ritad för Bertil Johansson, ägare till Lapplandsflyg. Uno Nygren, 1970.

Tron. Studentvägen 2

Ålidhemskyrkan. Fint inpassad bland berghällar och tallskog. Högt kubformat kyrkorum i öster, församlingshem i lågdel i väster. Träfasad med faluröd slamfärg, fönster i ljusbrun lasyr. Omsorgsfullt utformade entrépartier i trä och glas. Tidigare nästan platta papptak ombyggda och klädda med svart plåt. Skyddad som byggnadsminne. Carl Nyrén, 1973.

Stipendiet 2. Ekonomstråket 1-5

Bostadshus i fyra våningar med lokaler i bottenvåning. Konstnärligt komponerad fasad med dekorativ plåtsättning. Visuellt intressant fasadrelief och finstämd färgsättning. Skulpturalt formade skärmtak i betong över entréer. Ursprungliga dörrpartier i ädelträ har ersatts av opassande aluminiumpartier. Stort bevarandevärde. Jan Thurfjell arkitektkontor, 1969.

Öbersåkers 1. Västra Hyvlargränd 3

Slätputsad villa med tvåluftsfönster med mittpost och sadeltak med tvåkupigt lertegel. Myresjöhus 1952. Arkitektoniskt välgestaltad tillbyggnad i glas och liggande fjällpanel under förlängt sadeltak med stort språng. Svante Öhman, 2003.

Värdefulla bebyggelseområden

1 • Egnahem och villor vid Björkvägen, 30–60-tal

Gårdshus, Björkvägen 70.

Den äldsta bebyggelsen på Sofiehem återfinns utmed Björkvägen i stadsdelens sydöstra del. Här uppfördes under 20-talets slut och början av 30-talet små egnahem med anknytning till industrierna nere vid älven. I välskötta trädgårdar, med plats för odling till husbehov, ligger dessa bostadshus med lägenhet för ägaren i bottenvåningen och uthyrningslägenhet på vinden. Husens placering intill trottoarkanten på gatans västra sida och indragna på tomten på den östra

bidrar till en trivsamt karaktär av gammal småstadsgata. Några av husen har brutna tak, liksom många av husen på närbelägna Gimonäs. På Björkvägen finns också några välbevarade exempel på de för Sofiehem och Gimonäs typiska enkelsidiga uthusen med brutna tak och placering i tomtgräns.

Denna tidiga egnahemsbebyggelse utmed Björkvägen har naturligt nog genomgått flera renoveringar genom åren, men volymer och väsentliga karaktärsdrag är i huvudsak bevarade.

Småstadside vid Björkvägen.

Egnahembebyggelse i nationalromantisk stil. 20-tal.

Villa med liggande panel på förvandring, s k fjällpanel. 60-tal.

Renoverad egnahemsbebyggelse. 30-tal.

Tegelvilla. 50-tal.

I luckorna mellan de äldre husen har hus från olika senare tidsperioder infogats. Med sin nätta skala och sin anpassning till det äldre stadsplanemönstret smälter dessa hus väl in i stadsbilden. De har i allmänhet oförvanskade exteriörer och utgör goda enskilda representanter för småhusbyggande från 1900-talets olika decennier.

Blandningen av välbevarade äldre och nyare hus utmed gatan gör området kring Björkvägens södra del till en miljö av stort kulturhistoriskt och miljömässigt värde.

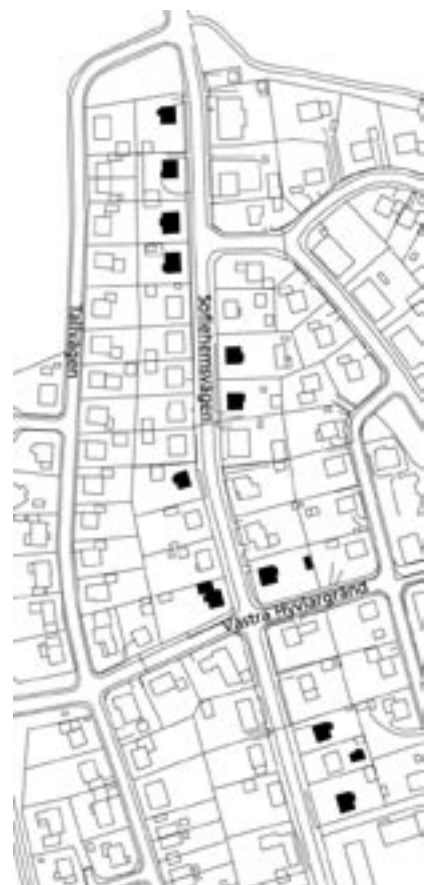
Förhållningssätt:

- Gatans lummiga småstadskaraktär bevaras.
- Byggnaderna vårdas och underhålls med respekt för ursprunglig karaktär. Stildrag från andra tidsperioder bör inte tillföras. Se även avsnittet ”att tänka på ...” på sidan 18.
- Tak- och fasadmateriäl anpassas till respektive byggnads tidsprägel. Midjeband bör undvikas på dessa hus och målas i fasadfärg i de fall de förekommer.
- Fönster väljs med storlek, materiäl, indelning och öppningssätt lika originalfönster. Vippfönster, falska mittposter och fuskspörsar är olämpliga i denna miljö.
- Tillbyggnader ges diskret placering mot gården och utformas i samspel med huvudbyggnaden.
- Gårdshusen på Björkvägen 45, 49 och 70 bevaras och vårdas.
- Eventuella skärmtak för bil placeras innanför bakre fasadliv.
- Träd och buskar på förgårdsmark bevaras och underhålls.
- Tomt avgränsas mot gata med trä- eller smidesstaket av måttlig höjd, alternativt häck.

2 • Egnahem vid Sofiehemsvägen, 30-tal

1928 anlades Bergsbodavägen som en ny utfartsväg från staden mot Holmsund. Den utgick från Ålidbacken och passerade Öberget på östsidan. Kring den nya landsvägen, nuvarande Sofiehemsvägen, växte på 30-talet ny bebyggelse fram i form av större tvåfamiljs egnahem. De uppfördes i första hand av arbetare och lägre tjänstemän knutna till Sofiehems träsliperi, de flesta under åren 1933–35 och efter ritningar signerade B Holmberg. De var enkla trähus byggda med regelstomme och spånfyllning. Fasadpanelen var stående och oftast av god kvalitet och gediget spontad. De hade två fullstora våningsplan, två fönsteraxlar mot gatan och sexrutors tvåluftsfönster inramade av enkla foder. Takmaterialet var tvåkupigt tegel. En nästan samtida men modernare variant hade ospröjsade tvåluftsfönster med smal horisontell inramning och breda sidofoder. Var byggherren en tjänsteman, som på Sofiehemsvägen 14, kunde huset bli större och fönsteraxlarna tre mot gatan.

30-talets egnahem hade entré mot gården via en tvåvåningsveranda. En lägenhet fanns i bottenvåningen, en likadan ovanpå. Trapphuset var gemensamt och ouppvämt. I trädgården fanns gott om plats för odling av frukt, bär och grönsaker, ett viktigt bidrag till hushållskassan. Mot gatan inramades tomten av häck eller spjalstaket.

Sofiehemsvägen 19. B Holmberg 1934.

Sofiehemsvägen 14. G Westberg 1935.

Förhållningssätt:

- Bebyggelsen vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Som takmaterial väljs tvåkupigt lertegel eller betongpannor i tegelröd kulör. Tegellimiterande plåt är inte lämplig.
- Vindskupor är olämpliga då de förändrar karaktären på dessa enkla hus.
- Fönster väljs med samma material, storlek, proportioner, indelning och öppningsätt som befintliga.
- Tidstypiska drag såsom stående panel med smal ribb eller inspontade lock samt utformning av vindskivor, knutar, foder och balkongräcken bevaras. Så kallade midjeband är främmande för denna hustyp. Se sidan 20.
- Tillbyggnader och komplementbyggnader begränsas i storlek och utformas med hänsyn till husets karaktär.
- Skärmtak för bil placeras innanför bakre fasadliv.
- Tomt avgränsas mot gatan med staket anpassat till husets karaktär, alternativt häck.

3 • Villor i kv Granskogen, 50-tal

Granvägen.

Kvarteret Granskogen utbyggdes 1956–57, i ett samlat grepp, med två olika typer av enplanshus utan källare, alla uppdelade i två sidoförskjutna byggnadsvolymer.

Utmed Granvägen, i kvarterets östra del är husen små, placerade med långsidan mot gatan och lätt indragna på tomten. I den mindre volymen, framskjuten mot gatan ligger biutrymmen med separat ingång. Föga anar man idag att dessa hus är uppförda med ytterväggar av lättbetongplank och ursprungligen hade putsade fasader. Flertalet har idag stående träpanel som fasadmateriel och varierande brokvistar och fönsteromfattningar.

Vid Norra Gimonäsvägen, i kvarterets västra del, är husen något större och gavelställda mot gatan. I den framskjutna volymen mot gatan låg ursprungligen vardagsrum och garage. Många husägare har här inrett rum i garagets läge och byggt nytt garage eller skärmtak för bilen vid sidan om. Ett av husen har i sen tid fått en förhöjd vindsvåning och förändrad takvinkel. Husen som levererats av en lokal firma i Stöcksjö var ursprungligen tekniskt intressanta med fasad- och takmaterial av målad aluminiumbeklädd träpanel. Idag har samtliga hus fått nya tak- och fasadmateriel: svart plåt i olika former dominerar på taken och stående träpanel i olika utförande på fasaderna.

Norra Gimonäsvägen.

Förhållningssätt:

- Bebyggelsens planmönster och nätta skala bevaras, liksom de karaktäristiska volymförskjutningarna.
- Som takmaterial väljs på husen vid Granvägen tvåkupigt lertegel eller betongpannor i tegelröd kulör. Tegelmiterande plåt är olämplig på dessa nätta hus med mot gatan exponerade tak.
- Som fasadbeklädnad väljs stående panel med smal ribb.
- Fönster väljs med samma material, storlek, indelning och öppningsätt som befintliga.
- Skärmtak för bil utformas nätta och bör, med tanke på helhetsmiljön, inte exponeras mot gatan.
- Smidesstaket utmed Granvägen bevaras och underhålls. I övrigt avgränsas tomt mot gata med trästaket av måttlig höjd, alternativt häck.

4 • Villor i kv Haraldsbo, 50-tal

Vid Norra Gimonäsvägen ligger en liten grupp med tre nätta enplansvillor i trä, alla uppförda 1958. Villorna som levererats av Åmåls Sågverks AB är, såsom var vanligt på 50-talet, uppförda av prefabricerade träelement. Relativt flacka tak, rakt avslutade vindskivor, locklistpanel, tvåluftsfönster samt enkla entréer med smidesräcken och små skärmtak är kännetecknen för dessa folkhemsvillor. Planlösningen är välstuderad, men kök, badrum och hall är tidstypiskt små i måtten. Husens största kvalitet är de trivsamt formade vardagsrummen med öppen spis, utgång till altan och ett burspråk med ett originellt lutande fönster mot väster. Kanhända ställer detta fönster stora krav på husägaren vad gäller underhåll, men det är utan tvekan en detalj som väcker nyfikenhet och som lyfter dessa enkla villor till något utöver det vanliga.

Vid sidan av 1½-plansvillan med brant tak och kvadratisk planform var denna nätta enplansvilla med rektangulär planform den vanligast förekommande typen av småhus under 50-talet. Som exempel på villabyggnad i folkhemssverige har dessa villor utan tvekan ett bevarandevärde.

Norra Gimonäsvägen 40.

Norra Gimonäsvägen 42.

Förhållningssätt:

- Vid vård, underhåll och förändringar värnas om byggnadernas nätta karaktär.
- Som takmaterial väljs lertegel eller betongpannor. Tegellimiterande plåt är olämplig på dessa nätta hus med mot gatan exponerade tak.
- Påbyggnad eller förändring av takens lutning är inte lämplig i denna lilla men väl sammanhållna husgrupp.
- Som fasadbeklädnad väljs locklistpanel. Endast marginella förändringar av fasadlivets förhållande till sockeln accepteras.
- Fönster väljs med samma material, storlek, indelning och öppningsätt som befintliga. De för husen karaktäristiska burspråksfönstren bevaras eller ersätts av fönster med liknande utseende.
- Entréernas enkla utformning med smidesräcke och litet skärmtak bibehålls.
- Knutar målas i fasadkulör, källarfönster i sockelfärg.
- Skärmtak för bil bör inte exponeras mot gatan.
- Tomt avgränsas mot gata med staket av måttlig höjd, alternativt häck.

5 • Villor vid Skolmästargränd, 50-tal

Vid Skolmästargränd ligger en grupp präktiga 50-talsvillor omgivna av stora lummiga trädgårdar. Fasadmaterialet är tegel, slätputs eller liggande fjällpanel. Taken är branta och täckta med betongpannor eller lertegel. Flera av husen har bevarat tidstypiska drag såsom entrédörrar i ädelträ, brokvistar och balkonger med svarta smidesräcken. Vardagsrummen har ofta vippfönster med stor glasruta, något som var en nyhet vid denna tid. Övriga fönster är sidohängda tvåluftsfönster lätta att öppna för vädring. Trädgårdarna är rejält tilltagna och fyllda med fruktträd och bärbuskar. Tomterna avgränsas mot gatan med häck eller smidesstaket, ibland i kombination med låg stödmur.

Ett särskilt trevligt inslag i stadsbilden är de tre välbevarade husen i kvarteret Lövslogen. Två av bostadshusen och garagebyggnaderna har liggande fjällpanel som fasadmateriale och är målade i milda för tiden typiska färgtoner. Att tomterna trappar något i förhållande till varandra bidrar också till en fin miljö, såväl på entrésidan som på trädgårdssidan.

Skolmästargränd 10 och 12.

Förhållningssätt:

- Vård, underhåll och förändringar anpassas till helhetsverkan inom husgruppen.
- Som takmaterial väljs tvåkupigt lertegel eller betongpannor i tegelröd kulör. Tegellimiterande plåt har en avvikande karaktär och är olämplig på dessa branta och väl exponerade takfall.
- Vindskupor begränsas i storlek och utformas med pulpettak och tvåluftsfönster.
- Liggande fjällpanel bevaras som fasadmateriale på bostadshus och garagebyggnader.
- Fönster väljs med samma storlek, indelning och öppningsätt som befintliga.
- Källarfönster målas i kulör nära sockeln.
- Originaldörrar av ädelträ samt laserade furuportar bevaras så långt möjligt.
- Skärmtak för bil bör, med tanke på helhetsmiljön, inte exponeras mot gatan. De bör helt undvikas på de tre tomterna i kvarteret Lövslogen.
- Stödmurar och smidesstaket bevaras som en viktig del av gaturummets karaktär. I övrigt avgränsas tomt mot gata med passande staket, alternativt häck.

6 • Villor vid norra Tallvägen, 50-tal

Gavelställda mot Tallvägen och granne med Öberget ligger dessa trivsamma 50-talsvillor. Många av dem har uppförts av tidigare ålidbacksbor som i samband med rivning av områdets äldre bebyggelse erbjöds tomter här. Fasadmaterialet är tegel, puts eller liggande fjällpanel. Taken är branta och täckta med tvåkupigt tegel. Många av husen har bevarat tidstypiska drag såsom entrédörrar i klarlackad furu och brokvistar och balkonger med dekorativt utformade smidesräckor. Vardagsrummen har i allmänhet vippfönster med stora glasrutor, något som var en nyhet vid denna tid. Övriga fönster, i kök och sovrum, är sidohängda tvålufts-fönster, lätta att öppna för vädring.

Trädgårdarna är rejält tilltagna och fyllda med fruktträd, bär- och prydnadsbuskar. Tomterna avgränsas mot gatan med häck eller låga trä- eller smidesstaket, ibland i kombination med stödmur. Backen upp från Hyvlargränd, raden av gavlar utmed gatans östsidan och granskogen i väster ger gaturummet en speciell karaktär.

Tallvägen 21–29.

Förhållningssätt:

- Bebyggelsen vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Som takmaterial väljs tvåkupigt lertegel eller betongpannor i tegelröd kulör. Tegelimiterande plåt har en avvikande karaktär och är olämplig på dessa branta och väl exponerade takfall.
- Vindskupor begränsas i storlek och utformas med pulpettak och tvålufts-fönster.
- Fönster väljs med samma material, storlek, indelning och öppningsätt som befintliga.
- Övriga tidstypiska drag såsom liggande fjällpanel på bostadshus och uthus, smide i balkong- och broräcken, entrédörrar och garageportar i laserad och lackad furu bevaras så långt möjligt.
- Skärmtak för bil bör, med tanke på helhetsmiljön, inte exponeras mot gatan.
- Tomt avgränsas mot gata med trä- eller smidesstaket av måttlig höjd, alternativt häck.

7 • Villor vid södra Tallvägen, 50-tal

I lummig parkmiljö vid Tallvägens avslutning i söder ligger 50-talsvillor, liknande dem vid Tallvägens norra ände och vid Skolmästargränd. Husen är gavelställda på den svängda gatans östsida och placerade med långsidan utmed gatan på dess västsida, vilket skapar en tilltalande variation åt stadsbilden.

Fasadmaterialet varierar. Här förekommer tegel, puts eller liggande fjällpanel. Taken är branta och täckta med tvåkupigt tegel. Många av husen har bevarat tidstypiska drag såsom entrédörrar i klarlackad furu och brokvistar och balkonger med dekorativt utformade smidesräcken. Vardagsrummen har i allmänhet vippfönster med stora glasrutor, en nyhet vid denna tid. Övriga fönster, i kök och sovrum, är sidohängda tvåluftsfönster, lätta att öppna för vädring.

De flesta tomter avgränsas mot gatan med häck eller låga trä- eller smidesstaket. De stora björkarna på gräsplanen i vändplanens mitt och i dess omgivning ger karaktär åt området.

Tallvägen 77 med gavel mot gatan.

Tallvägen 62-66.

Förhållningsätt:

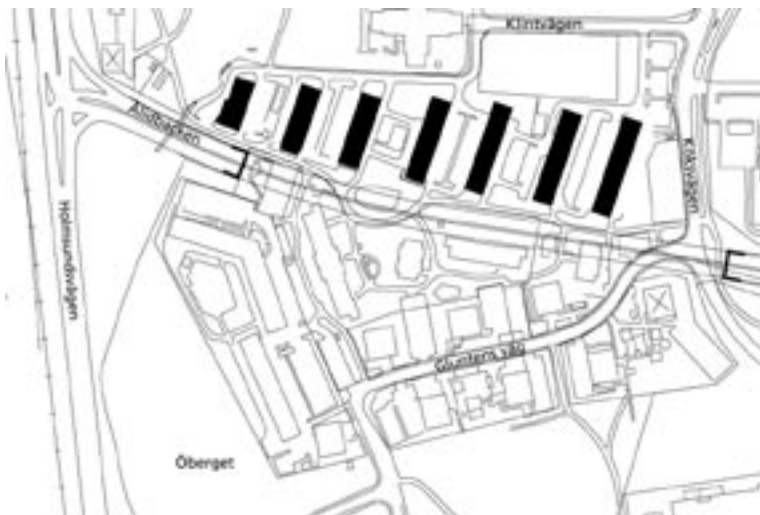
- Bebyggelsen vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Som takmaterial väljs tvåkupigt lertegel eller betongpannor i tegelröd kulör. Tegelimiterande plåt har en avvikande karaktär och är olämplig på dessa branta och väl exponerade takfall.
- Vindskupor begränsas i storlek och utformas med pulpettak och tvåluftsfönster.
- Fönster väljs med samma material, storlek, indelning och öppningsätt som befintliga.
- Övriga tidstypiska drag såsom liggande fjällpanel på bostadshus och uthus, smide i balkong- och broräcken, entrédörrar och garageportar i laserad och lackad furu bevaras så långt möjligt.
- Skärmtak för bil bör, med tanke på helhetsmiljön, inte exponeras mot gatan.
- Tomt avgränsas mot gata med trä- eller smidesstaket av måttlig höjd, alternativt häck.

8 • Lamellhus vid Klintvägen, 50-tal

Den äldre bebyggelsen på Ålidbacken fick på 1950-talet lämna plats för nya bostadshus motsvarande den växande stadens behov. Läget intill det expanderande lasarettet och närheten till centrum talade för en exploatering här. Stadsplanen från 1958 omfattar fristående och sammanbyggda lamellhus samt punkthus, alla grupperade kring ett centralt parkrum.

De sex parallellställda lamellhusen i områdets norra sluttande del uppfördes som bostäder för lasarettspersonal. Byggherre var Stiftelsen Bostaden och projektör HSB:s arkitektkontor i Stockholm.

De trivsamma förutsättningarna med omgivande parkområden, sluttningsläge och utsikt har tillsammans med en med-

veten gestaltning av husen gett området bestående kvaliteter. Stadsplanen är skickligt anpassad till tomten och terrängen, med längre huskroppar uppe i backen och successivt avtagande längder i slutningen ned mot älven. Takmaterialet är tvåkupigt lertegel, fasadmaterialet slätputs i ockra, brunrosa och gröna färgtoner. Ett par av husen har ljusgrå lättbetongelement som fasadmateriäl på långsidorna. Bostäder, butiker och samlingslokal har tidstypiska och intressant utformade entréer med dörrpartier i teak och skiffer som fasadbeklädnad.

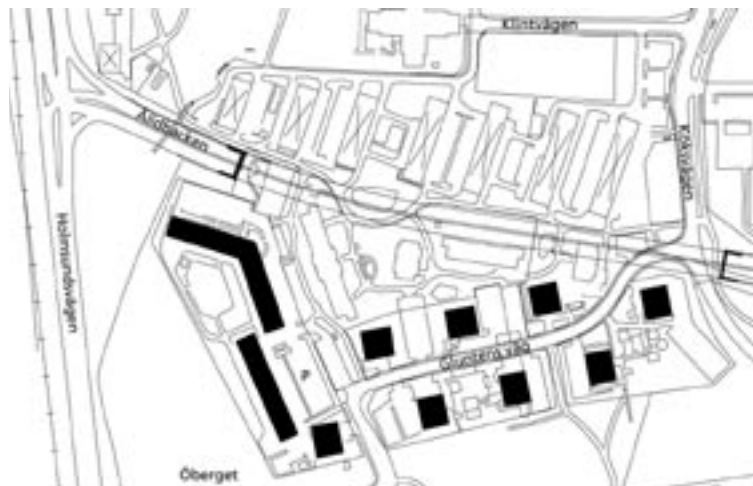
Förhållningssätt:

- Bebyggelsen vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Som takmaterial väljs tvåkupigt lertegel eller betongpannor i tegelröd kulör. Tegelimiterande plåt är olämplig i denna materialmässigt väl sammanhållna miljö.
- Fasadkaraktären med slätputs och lättbetongelement bibehålls. Fasader målas i tidstypiska kulörer.
- Fönster väljs med samma material, storlek, indelning och öppningsätt som befintliga.
- Övriga tidstypiska detaljer såsom balkongernas detaljutformning, sockelvåningens skifferklädda partier, de fina dörrpartierna i teak samt entréparti till samlingslokal bevaras och vårdas.
- Områdets karaktär av hus i park får inte förvanskas. Stora träd och annan grönska på gårdarna vårdas och vidmakthålls. Inhägnader undviks.

9 • Punkthus och lamellhus vid Gluntens väg, 60-tal

Husen vid Gluntens väg, placerade i parkliknande miljö i sluttningen ned mot Öberget, signalerar en ny tid i Umeå. Detta var stadens första samlade punkthusbyggnad och husen norr om gatan var de första renodlade studentbostadshusen. På gamla gjuteriets plats vid foten av Öberget uppfördes samtidigt trevånings lamellhus. Alla byggnader ritades i 60-talets början för nybildade Stiftelsen Bostaden av HSB:s arkitektkontor i Stockholm.

Höghusen får sin karaktär av rödbrunskiftande tegel i två stabila gavlar, ljusgrå lättbetongplank, så kallade Siporexelement, på mellanliggande fasader och platta tak. Balkongfronterna, ursprungligen delvis öppna och utförda i ljust skivmaterial, har på senare tid ersatts med opassande gul profilerad plåt. Fönstren har ersatts med nya, lägre än de ursprungliga.

Lamellhusen har tre bostadsvåningar i rött tegel ovanpå en putsad sockelvåning. Fint utformade entrépartier i ädelträ och utanpåliggande balkonger mellan skärmar av ljus betong och balkongfronter av korrugerade fibercementskivor ger karaktär åt gårdsrummet mot Öberget.

Sammantaget är bebyggelsen kring Gluntens väg ett ovanligt fint exempel på 60-talets arkitektur och stadsplanering.

Förhållningssätt:

- Bebyggelsen vårdas och underhålls med respekt för ursprunglig karaktär.
- Vid renovering bevaras byggnadernas tidstypiska taksilhuett och fasadavslutning.
- Fasadernas lättbetongelement bibehålls med befintlig ytstruktur och ljus grå färgsättning.
- Fönster väljs i första hand med samma material, storlek, indelning och öppningssätt som originalfönstren.
- Lamellhusens balkongfronter i korrugerad eternit bevaras. På punkthusen bör på sikt balkongernas ursprungliga utseende vad gäller material och färg återställas. Inglasning och förstoring av balkonger är olämplig.
- Lamellhusens stiliga entrépartier i teak med sparkplåtar av koppar bevaras och vårdas.
- Områdets parkkaraktär bevaras. Stora uppvuxna träd vårdas och förnyas. Vid punkthusen undviks inhägnader och komplementbyggnader mot gatan. Skärmtak för cyklar utformas som lätta ”möbler” i utemiljön.

10 • Radhus vid Östra Hyvlargränd, 60-tal

Vid Östra Hyvlargränd, i stigningen upp mot Studentvägen, ligger Sofiehems första radhuslänga. Den består av åtta lägenheter, som sammankopplade två och två under gemensamma tak, trappor av ned mot Granvägen. Byggherre var YTONG-hus, som uppförde dessa hus 1960. De är källarlösa och har mindre vanliga planlösningar med vardagsrum, kök och badrum i övervåningen. Genom en vinkelställd garagelänga upp mot Studentvägen undviks biluppställning på förgårdsmark och bildas en skyddad gård på radhusens baksida mot söder.

Husens milt gula slätputsade fasader artikuleras av enkla entréer med plåtklädda pulpettak över trapp och förråd samt, mot trädgården, sidoförskjutna balkonger med finkorrugerad plåtfrent. Vitmålad band vid hushörn, i takfot, över sockel och mellan lägenheter ger ytterligare rytm åt fasaden. Två senare tillkomna panelklädda burspråk med fasade hörn bryter på gatusidan längans kontinuitet och avviker från byggnadens i övrigt sparsmakade och funktionalistiska formspråk – ett formspråk som bör utgöra grund för fortsatt vård och underhåll av dessa hus.

En ovanligt frodig grönska samt nätta uppgångar till husen präglar förträdgårdarna mot den relativt trafikerade gatan. Grönskan framför husen är värdefull såväl i närmiljön som ur ett stadsbudspektiv.

Tallvägen 16 mot trädgården.

Tallvägen 16 mot gatan.

Förhållningssätt:

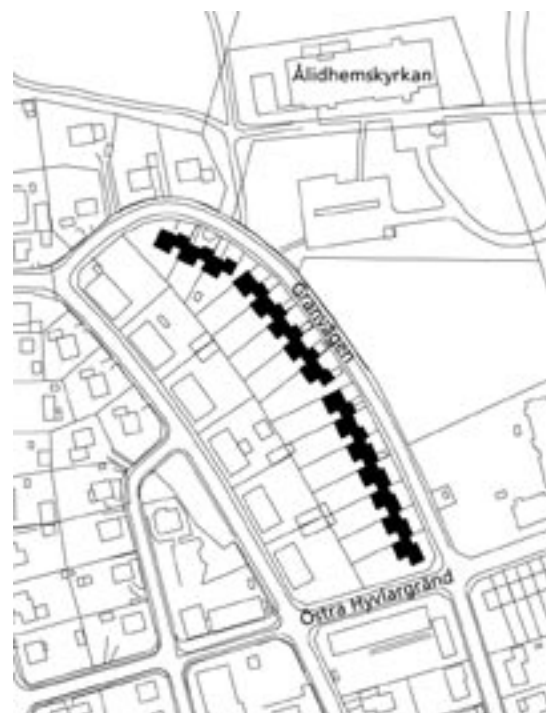
- Radhuslängan bevaras som en sammanhållen helhet.
- Fasadkaraktären med slätputs och vita omfattningar samt takens tvåkupiga lertegel bibehålls.
- Vid fasadrenovering avfärgas byggnaderna med ursprunglig färgtyp eller annan färg som inte skadar putsen. Vid färgbyte tas samordnad färgsättning fram för hela längan. Tidstypiska kulörer väljs. Fönster och knutbrädor på befintliga burspråk målas då lämpligen i samma kulör som fasaden.
- Fönster väljs med samma material, storlek, indelning och öppningsätt som befintliga.
- Entréerna bevaras med tidstypisk utformning. Brokvistar med sadeltak och snickarglädje är olämpliga här.
- Mot Hyvlargränd och Granvägen accepteras inga ytterligare utbyggnader. I övrigt utformas förändringar och kompletteringar med respekt för husens ursprungliga karaktär och formspråk. Samordnade lösningar tas fram för hela längan.
- Förträdgårdarnas gröna karaktär bevaras.

11 • Kedjehus vid norra Granvägen, 60-tal

Det västgötska företaget BORO-hus uppförde 1961 en grupp prefabricerade kedjehus i kvarteret Granskogen, vid Granvägens norra krökta del. Husen, som är fördelade på tre fristående längor, är gavelställda mot gatan och sammanlänkade via garage. Tunna skärmtak över bostadsentréerna är samordnade med garagetaken. Ovan skärmtaket fanns ursprungligen en liten nätt vädringsbalkong med smäckert smidesräcke. Fasadens originalpanel var stående samt smal och spontad utan ribb. Inga foder fanns kring dörrar och fönster. Husen var, så som var vanligt vid 50-talets slut, målade i grå och gröna färgtoner, garagen var bruna.

Idag finns ett par hus med originalutseendet kvar. Övriga har fått ny fasadpanel med breda lock och foder kring dörrar och fönster. Alla hus har målats i faluröd ton. Många balkonger har förstorats och försetts med träräcken. Enkla skärmtak för bil med någorlunda samordnat utseende har också tillkommit.

Låga trästaket, ursprungligen bruna men idag målade i rött, brunt eller vitt avgränsar tomterna mot gatan.

Granvägen 6A–D.

Granvägen 10A med bevarad originalfasad.

Förhållningssätt:

- Området med kedjehus bevaras som en sammanhållen grupp.
- Som takmaterial väljs lertegel- eller betongpannor i enhetlig färg för varje kedjehuslänga.
- Som fasadbeklädnad väljs stående träpanel.
- Vid färgbyte tas samordnad färgsättning fram för hela området. Ett begränsat antal samordnade kulörer kan då väljas, om så önskas. Träbalkonger målas i fasadfärg.
- Skärmtak för bil utformas nätta med befintliga tak som förebild. Pelare görs slanka och målas mörka. Självbärande korrugerad plåt döljs med kantskiva i mörkmålat trä.
- Tomt avgränsas mot gata med staket med samordnad utformning och färgsättning, alternativt häck.

12 • Villor och flerbostadshus vid Norra Gimonäsvägen, 60-tal

Vid 50-talets slut planerades utmed Granvägens norra del, på före detta Käringmyran, ett bostadsområde med fyra flerbostadshus och nio villor. Många av husen uppfördes av tidigare ålidbacksbör som här fick ersättningstomter när de tvingades lämna sina gamla gårdar i samband med stadsförnyelsen på Ålidbacken.

Hyreshusen är typiska folkhemsbostäder med genomgående lägenheter, kök mot gården i öster och vardagsrum med balkong mot gatan i väster. Fasadmaterialet är rött tegel förutom på ett av husen som har röd putsad fasad. Även *villorna* är uppförda i rött tegel och inbördes snarlika. Takmaterialet är övervägande rött tvåkupigt lertegel. På ett av hyreshusen har takteglet dock i sen tid bytts ut mot tegelimiterande svart plåt.

Många av husen har bevarat tidstypiska drag såsom lackade entrédörrar i ek och garageportar i furu samt brokvistar och balkonger med dekorativt utformade smidesräcken. På balkongerna är tidstypiska fronter av finkorrugerad plåt eller brunlaserat trä bevarade. Vardagsrummen har i allmänhet perspektivfönster med stora glasrutor, något som var en nyhet vid denna tid. Övriga fönster, i kök och sovrum, är sidohängda tvåluftsfönster, lätta att öppna för vädring.

Området utgör genom enhetliga volymer och rött tegel som genomgående fasadmaterial en väl sammanhållen helhet. Till områdets trivsamma karaktär bidrar det lätt svängda gaturummet och närheten till Ålidparken och skogsområdet kring Ålidhemskyrkan.

Granvägen 3A.

Norra Gimonäsvägen 3-9.

Förhållningssätt:

- Området med villor och flerbostadshus i rött tegel bevaras som en sammanhållen miljö.
- Som takmaterial väljs lertegel eller röda betongpannor i tegelröd kulör. Tegelimiterande plåt är olämplig.
- Vindskupor i villornas takfall begränsas i storlek och utformas med tvåluftsfönster och pulpettak.
- Fönster väljs med samma material, storlek, indelning och öppningsätt som befintliga och målas vita, förutom källarfönster som målas i kulör nära sockeln.
- Entrédörrar, garageportar, balkongfronter och smide i trappräcken och balkonger med tidstypisk utformning bevaras så långt möjligt.
- Liggande fjällpanel bevaras som fasadmaterial på villornas garagebyggnader och används även på tillkommande komplementbyggnader.
- Förgårdsmarkens öppna karaktär bevaras. Grönskan med träd och annan vegetation kompletteras och underhålls.

13 • Sofieborg, äldreboende i kv Grössjöskogen, 60- och 90-tal

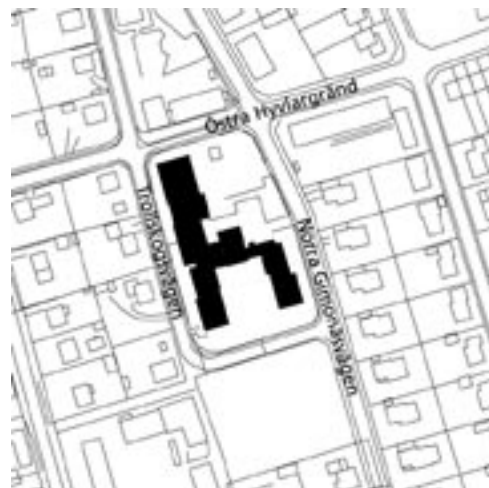
I kvarteret Grössjöskogen återfinns en av Sofiehems kommunala verksamheter. *Sofieborg*, som är en anläggning för äldreboende, uppfördes 1963 efter ritningar av Hillevi Callander, Umeås första kvinnliga arkitekt.

Den ursprungliga anläggningen utgörs av två flyglar med bostadsrum, som via uppglasade förbindelsegångar länkats till en central byggnad för administration och personal. Byggnaden har välstuderat ljusinfall och trivsamma dagrum. Mot söder mellan flyglarna finns en behagfull park för utevistelse.

Fasaderna är typiska 60-talsfasader med rött tegel och inslag av kopparklädda och putsade partier. Även taket med tidstypisk utformning är i koppar liksom stuprören. Vådringsfönstren mot gården i söder har dekorativt utformade smidesgaller. Huvudentrén, som i efterhand gjorts mer handikappvänlig, har en ambitiös gestaltning.

1996 utbyggdes anläggningen med ytterligare en bostadsflygel efter ritningar av White arkitekter i Umeå. Tillbyggnaden, som utgör en förlängning av anläggningens västra bostadsflygel, är utförd i postmodernistisk stil med drag av klassisk institutionbyggnad. Fasadmaterialet är ljusrött tegel med rosa fogbruk. Så kallade hörnkedjor vid byggnadens ytterhörn och friser under takfot och över fönster är murade med tegel i ljusare kulör. Balkongerna har lätta bärande konstruktioner och släta balkongfronter, som i kulör anknyter till originalbyggnadens putspartier. Takmaterialet är ljust gulaktiga betongpannor.

Den ursprungliga anläggningen med tidstypisk 60-talsarkitektur har ett stort bevarandevärde. Även tillbyggnaden har fina kvaliteter och är typisk för sin tillkomsttid. Den gemensamma nämnaren för byggnaderna, entrégården, saknar dock medveten gestaltning.

Den ursprungliga anläggningen från 1963.

1996 års tillbyggnad.

Förhållningssätt:

- Den äldre byggnaden vårdas och bevaras med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Dess koppartak samt fasadpartier och stuprör i kopparplåt bevaras. Nya plåtdetaljer utförs i koppar.
- Putspartierna bevaras med ursprunglig färgsättning.
- Fönster väljs med samma material, storlek, indelning och öppningsätt som befintliga.
- Smidesdetaljer vid fönster bevaras.
- Tillbyggnadens klassicistiska karaktär beaktas vid underhåll och förändring.
- Parkrummets grönska vårdas och underhålls.
- Anläggningens entrégård förskönas exempelvis genom trädplantering.

14 • Kedjehus vid Johannelundsvägen, 60-tal

I sydvästra delen av Sofiehem, intill Holmsundsvägen, ligger dessa kvarter med tidstypisk prefabricerad villabebyggelse från 1960-talet. Tre hustyper är grupperade kring en liten vägslinga benämnd Johannelundsvägen. I öster och söder ligger två räckor med breda kedjehus med sadeltak. Husen är gavelställda mot Tallvägen och Johannelundsvägen och har putsad fasad i bottenvåningen och brunlaserat trä i gavelspetsen. I väster finns en rad låga fint utformade atriumhus med flacka tak, vitputsade gavlar och brunlaserade träpartier. I norr står tre breda hus, gavelställda mot Johannelundsvägen, sammanlänkade via garagebyggnader och ursprungligen med fasad av stående brunlaserad träpanel.

Samtliga hus i gruppen är prefabricerade och levererade av YTONG-hus, som även uppfört en radhuslänga på Östra Hyvlargränd. De är ett fint exempel på 60-talets komprimerade småhusbyggande och experimenterande med nya material och förtillverkade byggnadselement. Putsytorna, de brunlaserade träpartierna och de lummiga trädgårdarna bidrar till att området uppfattas som en väl sammanhållen miljö.

Tallvägen 54–56.

Johannelundsvägen.

Johannelundsvägen 4.

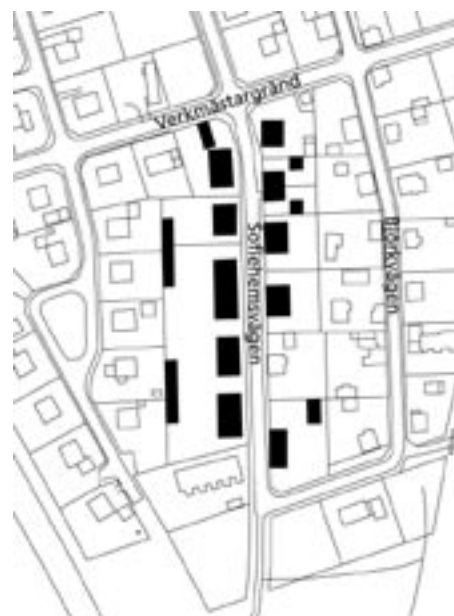
Förhållningssätt:

- Bostadsgruppen kring Johannelundsvägen bevaras som en sammanhållen helhet.
- Fasadkaraktären med tonad vit slätputs och brunlaserade träpartier bevaras.
- På bostadshus väljs stående lockpanel, på garage och komplementbyggnader liggande fjällpanel.
- Träpartierna underhålls med lasyr, företrädesvis opigmenterad sådan som inte gör partierna mörkare bruna än de redan är. Atriumhusens garage bibehålls vitmålade.
- Fönster väljs med samma material, storlek, indelning och öppningsätt som befintliga.
- Ljusgenomsläppliga skärmtak på atriumhusen bevaras alternativt ersätts av likadana.
- Tillägg i miljön utformas med respekt för husens ursprungliga karaktär. Samordnade lösningar tas fram för respektive huslänga. Skärmtak för bil är olämpliga i denna tätbebyggda miljö.
- Förgårdarnas gröna karaktär bevaras. De avgränsas mot gatan med bruna staket av måttlig höjd, alternativt häck.

15 • Flerbostadshus vid södra Sofiehemsvägen, 60-tal

Uppe på åsen i södra delen av Sofiehem finns en grupp med relativt stora flerbostadshus i rött tegel. De är sinsemellan olika, men alla uppförda på 60-talet av privata byggmästare. Husen består av enkla byggnadsvolymer med sadeltak. Tidstypiska detaljer är fönster med stora glasrutor kompletterade med ett smalt vädringsfönster vid sidan om, balkongräcken i smide med finkorrugerade balkongfronter och entrédörrar av ädelträ med vackra och ändamålsenliga trycken och draghandtag. Takfoten är på de flesta av husen öppen med synliga sparrändar. Socklarna är grå. På gatans västra sida finns gräsytor som förgårdsmark mellan hus och gata, på den östra ligger husen i gatulivet. Grönskan mellan husen är viktig för upplevelsen av gaturummet.

Bebyggelsen i detta område avviker från den småskalighet som präglar större delen av övriga Sofiehem. Det fina läget på åsen, husens gedigna intryck och teglet som gemensam nämnare bidrar till en positiv upplevelse av området. Gårdarna på Sofiehemsvägen 76–78 domineras dock av asfaltytor och saknar grönska och medveten planering.

Sofiehemsvägen 74.

Sofiehemsvägen 75.

Förhållningssätt:

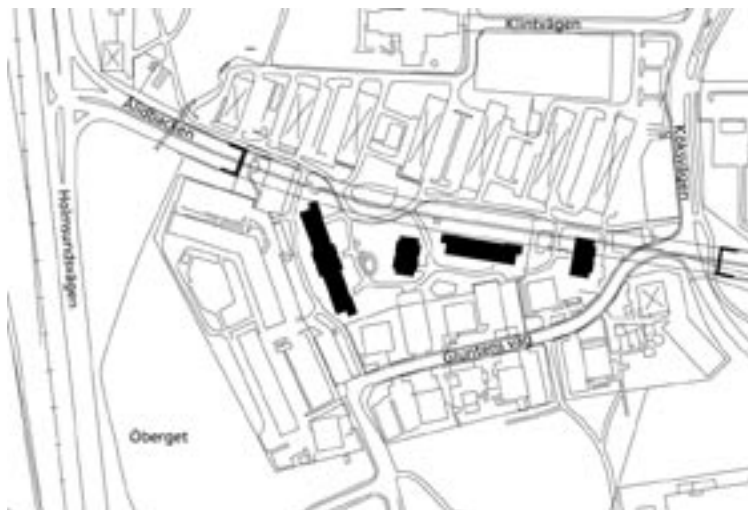
- Vård, underhåll och förändringar anpassas till helhetsverkan inom husgruppen.
- Takfotens smäckra utformning bevaras.
- Entréernas och balkongernas tidstypiska detaljer bevaras. Inglasning av de stiliga balkongerna på Sofiehemsvägen 75 bör undvikas.
- Fönster väljs med samma material, storlek, indelning och öppningsätt som befintliga.
- Källarfönster målas i kulör nära sockeln, inte vita.
- Originaldörrar av ädelträ samt laserade furuportar bevaras så långt möjligt.
- Grönska på förgårdsmark, mellan hus och på gårdar bevaras, kompletteras och underhålls.
- Gårdarna på Sofiehemsvägen 76–78 ges en mer medveten gestaltning och asfaltytorna minskas.

16 • Punkthus och lamellhus i kv Tunnelbacken, 90-tal

När Ålidbacken 1993 grävdes ner och överdäckades, skapades ny yta för exploatering. I fri komposition ovanför tunnelmynningen ner mot älven uppfördes här tre åtta- till tiovånings punkthus och tre lägre lamellhus, varav två sammanbyggda med ett av punkthusen. Formspråket är postmodernt, med andra ord inspirerat av ett flertal äldre och nyare byggnadstilar.

Punkthusen är sammansatta av höga skulpturalt avslutade mittpartier med gråvita fasadelement flankerade av lägre partier med platta tak och fasader i gult tegel. De senare har dekorativt murade hörnkedjor i gult och rött stortegel. Liknande mönstermurning återkommer i mittpartiets sockel-

våningar. På lamellhusen, som har sadeltak med rödbruna betongpannor, återkommer det gula fasadteget och mer sparsamt förekommande dekorativt murade partier. Husgruppen har, likt Riksbyggens hus på Östermalm i Umeå, lätta balkonger i plåt som lekfullt klättrar upp för fasaden. Fönstren har en, två eller tre lufter och är ibland på funktionalistiskt vis placerade i hörnläge. Genom det sluttande parkrum som omger husen passerar ett viktigt gång- och cykelstråk från östra stadsdelarna in mot stadens centrum. Från detta och från husens balkonger bjuds på fina utblickar mot älven i väster.

Husen, som ritats av FFNS i Umeå, har blivit ett betydande landmärke ovanför tunnelmynningen. På håll an knyter punkthusen genom sina lågdelar i tegel med platta tak till den äldre punkthusbebyggelsen vid Gluntens väg. Lamellhusen med sadeltak har å sin sida släktskap med de äldre lamellhusen vid Klintvägen. I närmiljön upplevs dock luftrummet mellan den nya bebyggelsen med alla sina uttryck och den strikta punkthusbebyggelsen från 50-talet vara för litet.

Nedre tunnelmynningen.

Förhållningssätt:

- Området med tidstypiska punkthus och lamellhus bevaras som en sammanhållen miljö.
- Förändringar och kompletteringar utformas med respekt för områdets ursprungliga arkitektur.
- Den yttre miljöns karaktär av park vårdas och utvecklas. Eventuella bostadskomplement utformas med anpassning till parkrummets gestaltning.

En omtyckt stadsdel präglas av de många människor som bor och verkar där. En rolig lekstuga, ett fint staket, ett bevarat gårdshus, en koja i ett träd, en vackerstensättning, lummiga trädgårdar. Denna frihet att sätta spår i den gemensamma miljön gör Sofiehem till en levande stadsdel.

Stadsdelen Ålidhem

Ålidhem planerades i början av 1960-talet för att tillgodose bostadsbehovet i den växande universitetsstaden. Uppdraget att ta fram stadsplan för området gick till det unga arkitektkontoret ELLT, Engström, Landberg, Larsson, Törneman, som tidigare planerat och ritat det uppmärksammade studentbostadsområdet Kungshamra i Solna. Stadsarkitektkontorets program för planarbetet föreskrev att rött tegel skulle vara ett för stadsdelen gemensamt fasadmaterial, att området skulle ha ett stort mått av stadsmässighet och medvetet skapade gårds- och gaturum, att vintersolen skulle tas till vara och att biltrafik, men även cykeltrafik, skulle skiljas från barnens uppehållsområden.

Stadsdelen är uppbyggd kring ett centralt stråk för gemensamma ändamål som korsar området i nord-sydlig riktning. Här finns butikscentrum, skolor, idrotts- och lektytor samt i söder en skogspark. Kring detta ligger bostadsbebyggelsen i fem stora grupper. Östvästliga gång- och cykelstråk löper genom bostadsgrupperna och förbinder dem med stadsdelens bilfria centrumstråk och med omgivande stadsdelar. Bebyggelsen är rätvinkligt orienterad i nord-sydlig och öst-västlig riktning. I bostadsgruppernas utkanter mot väster, norr och öster ligger tre- och fyrvåningshus grupperade kring storgårdar. Där innanför, öppna mot söder, ligger ett stort antal smågårdar med parallellställda tvåvåningshus. På ömse sidor om varje bostadsgrupp, på ”utsidan”, har angöringsplatser för biltrafik och parkeringsplatser förlagts. Infart till dessa sker från omgivande trafikleder.

Stadsdelen som ”färdigställdes” under 70-talet är ett fint exempel på miljonprogrammets stadsbyggnad och rymmer partier med hög stadsbildsmässig och arkitektonisk kvalitet. Den har därför ett stort kulturhistoriskt värde.

Tre av områdets fem bostadsgrupper påbyggdes under 1990-talet med en extra våning. De nya våningarna, med sadeltak och kontrasterande fasadmaterial, har ett i förhållande till ursprungsarkitekturen avvikande formspråk.

Det senaste tillskottet i stadsdelen är nio 6-vånings punkthus placerade utmed en östvästlig axel genom stadsdelen. Överdimensionerade och glest belagda parkeringsytor har möjliggjort denna förtätning. Punkthusen med rött fasadtegel och valmade tak utgör en ny och tydlig årsring i stadsdelen.

Förhållningssätt:

- Stadsdelens tidstypiska och välfungerande planstruktur bevaras.
- Stadsdelen bevaras som en sammanhållen helhet.
- Tillbyggnader och komplementbyggnader utformas med hög arkitektonisk och konstnärlig kvalitet, som representanter för sin tillkomsttid och i medvetet samspel med befintlig bebyggelse.
- Vid komplettering av stadsdelens bebyggelse och vid vård av dess grönska värnas om sol och ljus i befintliga lägenheter och på gårdar.
- Fotgängare och cyklisters behov av att kunna röra sig säkert i stadsdelen beaktas.
- Skogspartiet i sydost bevaras och utvecklas som naturpark.
- Ålidhemsbebyggelsens möte med omgivande miljöer utvecklas och förädlas.

17 • Centrum- och skolstråket, 60– 70-tal

Den *norra delen* av det gemensamma området ramas in av två parallella promenadstråk med trädalléer, Humaniststråket respektive Naturvetarstråket. Mellan dessa har butiker och andra centrumbetonade och centrumskapande verksamheter samt en högstadieskola, Ålidhemsskolan, med stadsdelsbibliotek, en idrottshall och idrottsplats placerats.

Längst i norr utgör *butikcentrums bilparkering* en ödslig och fö-

ga tilltalande förplats till centrumbyggnaden, som upptar hela det centrala stråkets bredd.

Centrumbyggnadens lanterninförsedda mittparti inrymmer ett inomhustorg, mot vilket butikerna har sina entréer. Inlastning sker från byggnadens öst- och västsidor via diskreta och välgestaltade lastinfarter. Huvudentrén vetter mot parkeringen i norr. Entrén mot söder vetter mot en mer undanskymd plats, som vidgas till en mindre park med Ålidhemsskolan som fond i söder och en fritidsgård i öster.

Centrumanläggningen har genom åren genomgått flera ombyggnader. Bland annat har två flyglar inrymmande apotek och pizzeria tillskapats mot norr. De inramar idag en intim torgyta framför huvudentrén. Motbyggt mot centrumbyggnaden, på dess södra sida, reser sig ett fyra våningars *bostadshus* med smålägenheter och lekfullt utformad fasad.

Ålidhems centrum utgör, trots ombyggnader och kompletteringar, en gestaltningsmässig helhet.

Parken utanför butikscentrums södra entré.

"Huvud", skulptur i granit av Alf Olsson.

Bostadshuset i centrum, en arkitektonisk pärla.

Fritidsgården.

Ålidhemsskolan.

tar skolområdet mot söder. Idrottsplatsen har en ofullbordad inramning mot omgivande gång- och cykelstråk, främst mot Naturvetarstråket.

Skolbyggnadernas fasader är klädda med mörkt rödbrunt tegel i de lägre delarna och däröver lig-gande träpanel, som behandlats med lasyr i en blå ton. Tyvärr har träpanelen på sydfasaderna på bå-da byggnaderna ersatts med korrugerad blå plåt, förmodligen av underhållsmässiga skäl.

Den *södra delen* av det gemensamma området har getts en friare form. Den innehåller en låg- och mellanstadiesko-la med fritidshem och daghem, *Kolbäcksskolan*, lekpark och lekfält med stora gräsytor samt längst i söder en skogspark, Ålidhemsskogen. Lärarstråket åtskiljer området från bo-stadskvarteren väster därom.

Låg- och mellanstadieskolan ligger längs Lärarstråket med sina vistelseytor mot det gemensamma lekområdet längre ös-terut. Byggnaderna för låg- och mellanstadium ligger åtskil-da av gemensamma ytor för cykelparkering. Fasadmateria-let är rött tegel. Byggnaderna har byggts om i omgångar, bland annat har de tidigare platta taken ersatts av flacka sa-deltak.

Lärarstråket tar slut i höjd med Elevstråket där en husfa-sad utgör fond. Härifrån utgår en gång- och cykelväg mot Carlshem. Ålidhemsskogen går tätt in på den sydligaste delen av stråket, vilket kvällstid kan vara en källa till otrygghet.

Ålidhemsskolan söder om centrumanläggningen ut-görs av en stor och utåt sluten volym, som tar upp hela det centrala stråkets bredd och är ställd på tvä-ren i detta. Entréerna till skollokaler såväl som till bibliotek är placerade på byggnadens långsidor och nås via interna gång- och cykelvägar från Huma-nist- och Naturvetarstråket.

Även *idrottshallen* är tvärställd i det centrala strå-cket och har sina entréer på den långsida, som vetter från skolbyggnaden mot *idrottsplatsen*, som avslu-

Kolbäcksskolan.

Förhållningssätt:

- Centrumanläggningens attraktionskraft stärks genom omgestaltning av entrézon.
- Bostadshusets fina arkitektur vårdas.
- Ålidhemsskolan öppnas och omgestaltas för mer utåtriktade verksamheter.
- Stadsdelsbiblioteket i Ålidhemsskolans byggnad ges en egen publikvänlig entré med bättre annonsering ut mot Humaniststråket.
- Idrottsplanen med omgivning ges en mer medveten gestaltning.
- Kolbäcksskolans fasader renodlas vad gäller färg och material. Gula fasadplåtar från 1971 års ombyggnad er-sätts av galvade plåtar lika överbyggnaden från 1986.

18 • Studentbostäder vid Pedagoggränd och Fysikgränd, 60-tal

Det första bostadsområdet som uppfördes på Ålidhem var Stiftelsen Bostadens studentbostäder i stadsdelens nordvästra del.

Husen på *Pedagoggränd*, norr om bostadsgruppens centrala gång- och cykelstråk, uppfördes 1965 efter ritningar av Riksbyggens arkitektkontor i Stockholm. De var ursprungligen tre till fyra våningar höga och har för Ålidhem karaktäristiska röda tegelfasader, här med inslag av vertikala partier med ljus beige-ruggad korrugerad plåt och vita fönster. De högre husen i kvarterets ytterkanter omgärdar storgårdar och har markerad sockelvåning. I områdets inre finns en grupp med lägre och parallella hus med gav-larna vända mot Medicinarstråket.

På *Fysikgränd*, söder om gång- och cykelstråket, uppfördes 1966 ytterligare studentbostäder, denna gång efter ritningar av Jan Thurfjell arkitektkontor i Umeå. Husen var här ursprungligen i två till tre våningar. Fönstren i dessa tegelfasader är mörkt bruna. Fasaderna är helt i tegel förutom en blågrå meterhöj plåtinklädnad av fasadkrönet. Samma blågrå plåt återkommer i räckena på kvarterets loftgångs-hus, som är de enda på Ålidhem.

1995 påbyggdes flertalet av de högre husen på Pedagoggränd med ytterligare en våning och försågs med sadeltak. Hissar installerades i utanpåliggande hisschakt. Ljusbeige korrugerad plåt är fasadmaterialet i dessa påbyggnader, som ritats av Arkinoва arkitektkontor i Umeå. År 2000 påbyggdes även flera av husen på Fysikgränd med en våning och efter samma koncept. Här är påbyggnadens färgsättning densamma som på Pedagoggränd, trots att de underliggande husen har en helt annan färgsättning.

Formspråk och materialval i de påbyggda våningarna samspekar dåligt med ursprungsarkitekturen. Sadeltak utgör stilbrott på dessa 60-talsbyggnader och stämmer dåligt överens med bevarade platta tak i kvarteren. Färgmässigt känns påbyggnaderna på Fysikgränd mindre väl genomtänkta. Större respekt för den enkla kraftfulla 60-talsarkitekturen hade varit önskvärd.

Förhållningssätt:

- Bebyggelsen vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Eventuella påbyggnader utformas med respekt för den ursprungliga 60-talsarkitekturen. Tillägg ska vara av god arkitektonisk kvalitet och tydliga årsringar från sin tillkomsttid. I en framtida stadsbild ska påbyggda hus och komplementbyggnader samspela arkitektoniskt med hus som har bevarade platta tak.
- Nybyggnad av ytterligare bodar på gårdarna bör undvikas. Där sådana ändå medges ska de utformas med respekt för den ursprungliga 60-talsarkitekturen och underordnas gårdarnas rumsliga gestaltning.
- Skärmtak för cyklar utformas som lätta ”möbler” i gårdsrummen. Redan utplacerade skärmtak för cyklar med design som på ett fint sätt kontrasterar mot arkitekturen är föredömliga.
- Bostadsgruppens delvis slitna och vildvuxna grönska ansas, förnyas där så är nödvändigt och vårdas framöver så att sol och ljus når ner till gårdar och lägenheter.
- Parkeringsdäcken norr om bostadshusen tas i anspråk för sitt ursprungliga ändamål. Markparkeringen mellan däckerna och Ålidbacken slopas och marken iordningställs som parkmark.

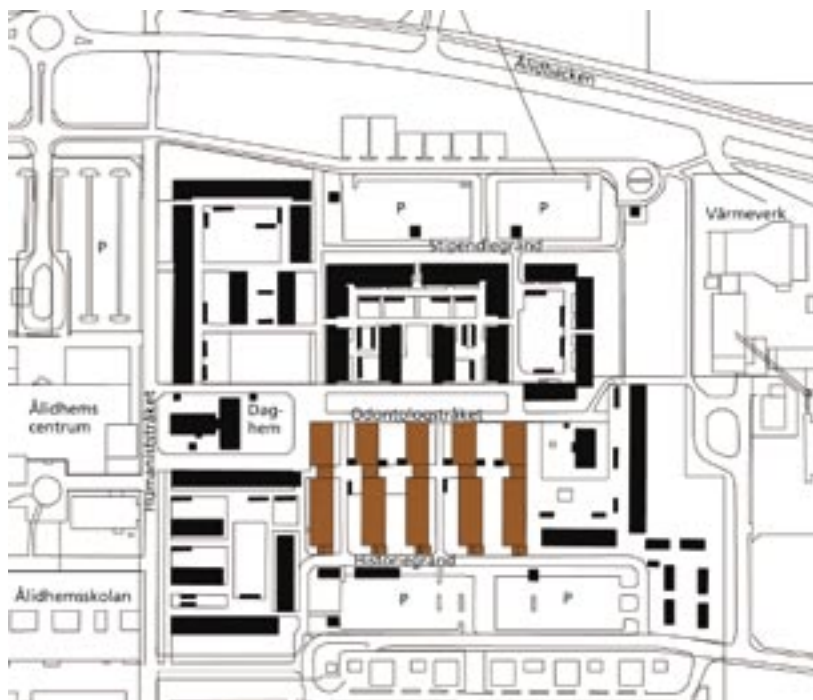
19 • Studentbostäder vid Stipendiegränd och Historiegränd, 60-tal

I stadsdelens nordöstra del ligger ytterligare en grupp med studentbostäder uppförd av Stiftelsen Umeå Studentbostäder. Jan Thurfjell arkitektkontor i Umeå har ritat dessa hus, uppförda 1968–69.

På *Stipendiegränd*, norr om bostadsgruppens tvärgående gång- och cykelstråk, är husen i tre och fyra våningar med enkla obrutna röda tegelfasader, uppåt avslutade med en meterhög korrugerad plåtbeklädnad i brunorange ton. Fönsteröppningarna förekommer som kvadrater och slitsar i muren, fönstren är mörkt bruna och taken platta. Fyrvåningshusen har sockelvåning, fint utförd i formgjuten räfflad betong. För dessa hus finns en hittills inte utnyttjad byggrätt för påbyggnad med en våning.

Söder om det tvärgående gång- och cykelstråket ligger *Historiegränd*. Här är de röda trevånings tegelhusen kring storgårdarna i områdets utkant ännu orörda med platta tak. I områdets centrala del ligger en grupp av parallellställda röda tegelhus orienterade i nord-sydlig riktning och med bottenvåningarna genombrutna av ett gångstråk. Husen var ursprungligen i två våningar.

Dessa hus är sedan 1996 påbyggda med en extra våning och försedda med sadeltak. Hisschakt har placerats vid gavlarna mot parkeringsplatsen i söder. Fasadmaterialet är korrugerad plåt i ljus gråbeige ton. Här, liksom inom övriga stadsdelen, har påbyggnaden på ett påtagligt sätt förändrat uttrycket hos

den ursprungliga 60-talsarkitekturen. Särskilt oklar känns utformningen av den påbyggda våningen i avsnittet över gångstråket, se bild till höger. Arkitektkontoret bakom påbyggnaden är Arkab i Umeå.

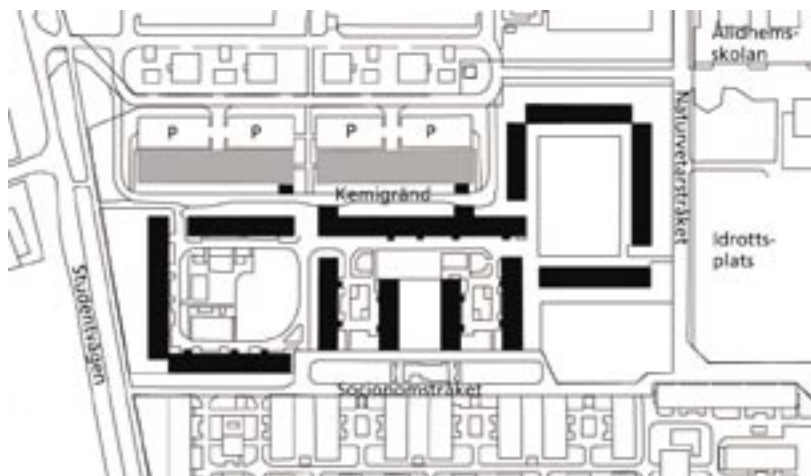
På en gräsyta sydost om Historiegränd uppfördes 1986, med tidsbegränsat bygglov, en grupp om sex små tvåvånings trähus med studentrum. Gruppen som har karaktär av byggbaracker ger ett högst tillfälligt intryck och samspelar inte med omgivande arkitektur.

Förhållningssätt:

- Bebyggelsen vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Eventuella påbyggnader utformas med respekt för den ursprungliga 60-talsarkitekturen. Tillägg ska vara av god arkitektonisk kvalitet och tydliga årsringar från sin tillkomsttid. I en framtida stadsbild ska påbyggda hus och komplementbyggnader samspela arkitektoniskt med hus som har bevarade platta tak.
- Nybyggnad av ytterligare bodar på gårdarna bör undvikas. Där sådana ändå medges ska de utformas med respekt för den ursprungliga 60-talsarkitekturen och underordnas gårdarnas rumsliga gestaltning.
- Skärmtak för cyklar utformas som lätta ”möbler” i gårdsrummen.
- Bostadsgruppens delvis slitna och torftiga grönska ansas, förnyas och kompletteras där så är nödvändigt och vårdas framöver så att sol och ljus når ner till gårdar och lägenheter.
- Det tidsbegränsade bygglovet för gruppen med små trähus innehållande studentbostäder bör inte förlängas och byggnaderna tas bort.

20 • Flerbostadshus vid Kemigränd, Riksbyggen, 60-tal

Riksbyggen och HSB uppförde 1969 var sitt område med bostadsrätter norr respektive söder om Socionomstråket på västra Ålidhem.

Riksbyggens område norr om stråket avviker från övriga husgrupper i stadsdelen genom högre och jämnare hushöjd, brunt tegel och större plåtklädda fält i fasaderna. Husen, ritade av BPA-Riksbyggens projekteringskontor i Stockholm, har vertikalt indelade fasader. Breda partier med korrugerad plåt i ljusbeige och brunt, som innefattar alla fönster, växlas med smala stående tegelskivor. Markerad sockel saknas, såväl tegel- som plåtpartier

börjar strax ovan mark. Vid takfoten skjuter tegelpartierna upp några decimeter högre än plåtpartierna, vilket ger en taksilhuett med små men välgörande variationer i höjdd.

De storskaliga byggnaderna inramar stora, lätt kuperade och vackra gårdar. Utåt ger området ett slutet något avvisande intryck. Zonen mellan bostadshusen och Studentvägen i väster har svag rumslig gestaltning.

Norr om området finns två stora enplans garagebyggnader med materialbehandling som anknyter till bostadshusens.

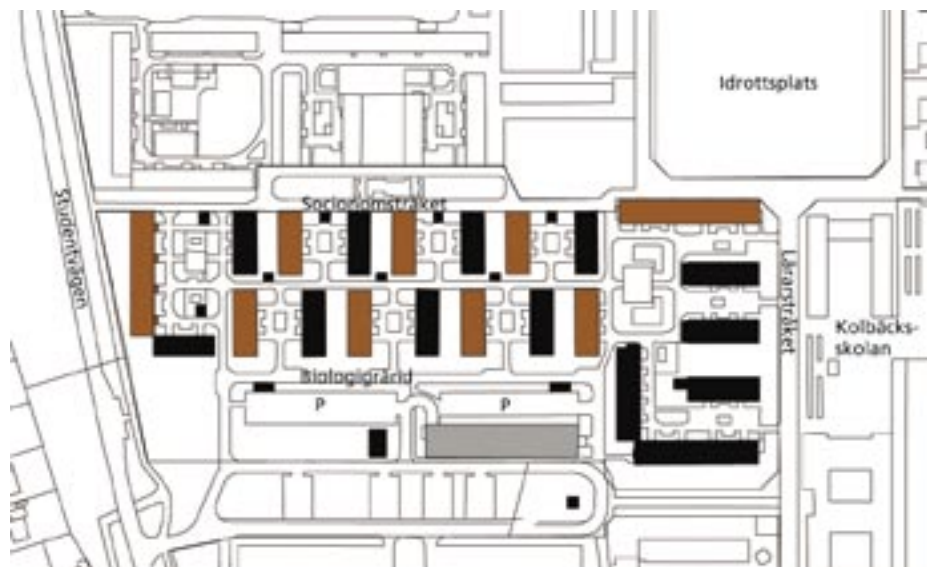

Förhållningsätt:

- Bebyggelsen vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Vid vård och underhåll bevaras byggnadernas ursprungliga taksilhuett och fasadavslutning.
- Inglasning av balkonger bör om möjligt undvikas.
- Vid renovering av skador på bottenvåningens korrugerade plåtar används tåligt men snarlikt material, så att fasadens vertikalt indelade prägel bevaras och markerad sockel undviks.
- Nybyggnad av ytterligare bodar på gårdarna bör undvikas. Där sådana ändå medges ska de utformas med respekt för den ursprungliga 60-talsarkitekturen och underordnas gårdarnas rumsliga gestaltning.
- Skärmtak för cyklar utformas som lätta ”möbler” i gårdarummen.
- Bostadskvarterets grönska vårdas och underhålls och kompletteras ut mot Studentvägen.

21 • Flerbostadshus vid Biologigränd, HSB, 60-tal

Söder om Socionomstråket ligger HSB:s område med bostadsrätter. Husen uppfördes 1969 och har ritats av HSB:s arkitektkontor i Stockholm. Bebyggelsen är förhållandevis småskalig och utgörs till största delen av korta parallellställda tvåvåningshus, grupperade i nordsydlig riktning på var sida om ett gemensamt gång- och cykelstråk. Gårdarna är sidoförskjutna i förhållande till varandra vilket skapar avskildhet och intimitet. Markområdets svaga lutning mot söder bidrar till en trivsamt utemiljö. Husen har liksom merparten av åldhemsbebyggelsen röda tegelfasader. Balkongerna är i huvudsak indragna i fasaden.

Markområdets svaga lutning mot söder bidrar till en trivsamt utemiljö. Husen har liksom merparten av åldhemsbebyggelsen röda tegelfasader. Balkongerna är i huvudsak indragna i fasaden.

1994–95 utfördes en genomgripande förändring av området efter ritningar av Arkab arkitekter i Umeå. Vartannat hus byggdes då på med en extra våning och samtliga hus fick sadeltak. Ett skivmaterial i färg lik tegelfasaderna har använts i påbyggnadens fasader. Strävan har här, till skillnad från i studentkvarteren i norr, varit att skapa en ny sammanhållen helhet av den påbyggda delen och den underliggande 60-talsbyggnaden. Påbyggnaden kan tyckas tillbakablickande, mot uttrycket hos 50-talets flerbostadshus. Kvarterets ursprungliga 60-talsarkitektur har därmed blivit svår att uppfatta.

1999 förstörades balkongerna och glasades in.

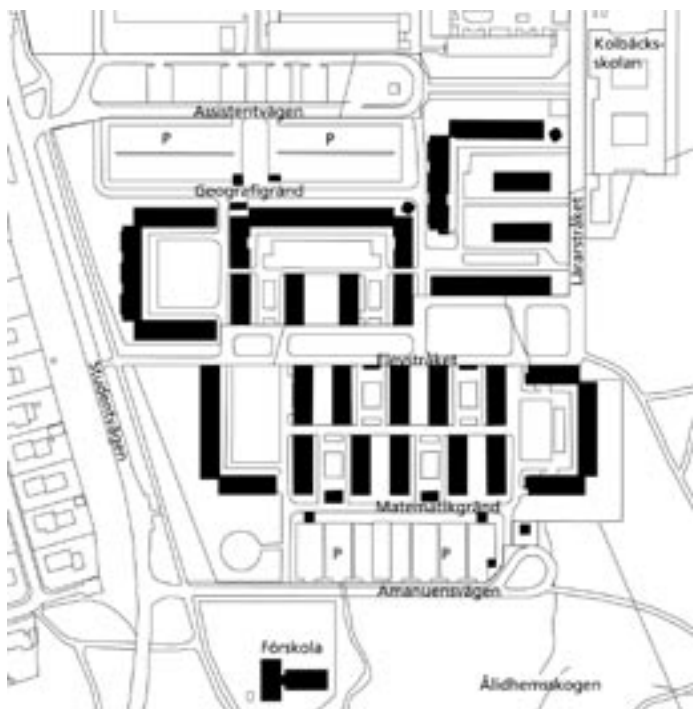

Förhållningssätt:

- Bebyggelsen vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Nybyggnad av ytterligare bodar på gårdarna bör undvikas. Där sådana ändå medges ska de utformas med respekt för den ursprungliga 60-talsarkitekturen och underordnas gårdarnas rumsliga gestaltning.
- Skärmtak för cyklar utformas som lätta ”möbler” i gårdsrummen.
- Bostadskvarterets grönska vårdas och underhålls.

22 • Flerbostadshus vid Geografigränd och Matematikgränd, 60-tal

Stiftelsen Bostadens hyreshuskvarter på Geografigränd och Matematikgränd på sydvästra Älidhem uppfördes under perioden 1969–73 och har ritats av VAB i Umeå.

Husen i de båda kvarteren har okonstlade röda tegelfasader som avslutas uppåt med en tunn plåtskoning. De saknar synlig sockel, teglet går nästan helt ned mot marken. Den strama väl sammanhållna bebyggelsen har fått behålla sin ursprungliga karaktär, utan om- eller påbyggnader. Även balkongerna har lämnats orörda. De ligger indragna i fasaden, släta vita skivor utgör balkongfront. På Geografigränd är husen i tre och fyra våningar och omgärdar storgårdar, på Matematikgränd finns parallellställda tvåvåningshus med intimare gårdar. Området har med sin tidstypiska och oförvanskade karaktär ett stort bevarandevärde.

Boendeparkering finns i markplan norr och söder om bostadsbebyggelsen. I en glänta i skogen söder om Amanuensvägen ligger en förskola.

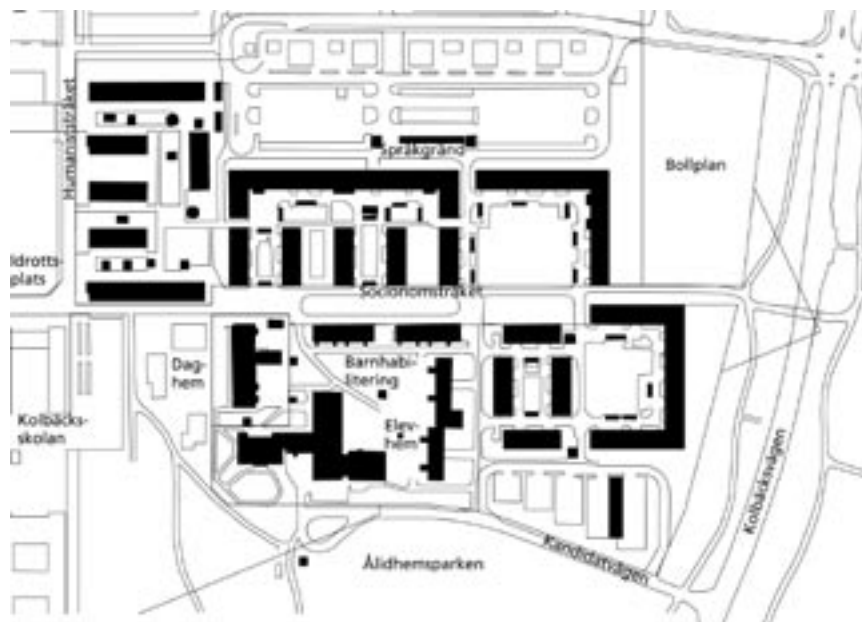

Förhållningsätt:

- Bebyggelsen vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Påbyggnad samt inglasning av balkonger bör om möjligt undvikas på dessa hus.
- Vid vård och underhåll bevaras byggnadernas tidstypiska fasadavslutning och taksilhuet.
- Nybyggnad av bodar i kvarteret bör undvikas. Där sådana ändå medges ska de utformas med respekt för den ursprungliga 60-talsarkitekturen och underordnas gårdarnas rumsliga gestaltning.
- Skärmtak för cyklar utformas som lätta "möbler" i gårdsrummen.
- Bostadskvarterens grönska vårdas och underhålls.
- Den mörka skogsfronten öster om Lärarstråket lättas upp genom gallring och eventuellt även med belysning kvällstid för ökad trivsel och trygghet.

23 • Flerbostadshus vid Språkgränd och Kandidatvägen, 70-tal

I början av 70-talet uppförde Bostaden i stadsdelens sydöstra del två bostadskvarter med hyresrätter. Mönstret med storgårdar i yterkanterna och mindre gårdar mellan parallellställda lägre huslängor i områdets inre är detsamma som för övriga Ålidhem. Fasaderna är liksom på Geografigränd i väster enkla röda tegelfasader som avslutas uppåt med en tunn plåtskoning. De saknar tydlig sockel, teglet går nästan helt ned mot marken. Husen får sin prägel av kraftfulla balkonger med fronter och sidoskärmar av trä målade i beige och beigerosa samt av dekorativt murade tegelpartier mellan bottenvåningarnas entréer. Området har kvar sin ursprungliga karaktär, inga om- och påbyggnader har utförts. Många bodar har dock tillkommit på gårdarna, vilket ger ett splittrat intryck.

Inom området ligger också Kolbäckens habiliteringsanläggning samt tillhörande lägenheter inrymda i tvåvånings hyreshus och radhus med gulmålade träfasader. Byggnaderna är trivsamt grupperade kring ett gemensamt uterum med karaktär av naturpark. Såväl områdets bostadshus som habiliteringsanläggningen är ritade av Thurffjells arkitektkontor i Umeå.

Förhållningssätt:

- Bebyggelsen vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Vid vård och underhåll ska byggnadernas ursprungliga taksilhuett och fasadavslutning bevaras.
- Påbyggnad samt inglasning av balkonger bör om möjligt undvikas på dessa hus.
- Ytterligare bodar bör inte uppföras på gårdarna. Där sådana ändå medges ska de utformas med respekt för den ursprungliga arkitekturen och underordnas gårdarnas rumsliga gestaltning.
- Skärmtak för cyklar utformas som lätta ”möbler” i gårdsrummen.
- Bostadskvarterens grönska vårdas och underhålls.
- Kvarteret med habiliteringsanläggningen bevaras och utvecklas som en egen enhet. Det gemensamma uterummets karaktär av naturpark bevaras och underhålls.

24 • Punkthus med smålägenheter vid Laboratorvägen och Magistervägen, 00-tal

Det senaste tillskottet på Ålidhem är nio 6-vånings punkthus placerade utmed en tvärgående östvästlig axel genom stadsdelen. De är fördelade på två långsmala kvarter, ett på var sida om centrumstråket. De nya husen, som ritats av FFNS arkitekter i Umeå, har ljusröda tegelfasader och avslutas upptill med en indragen ekonomivåning och röda valmade plåttak. Ambitiös fasadutformning, utanpåliggande balkonger, lägenheter i markplan och diskreta men charmigt och lekfullt designade servicebyggnader mellan husen kännetecknar dessa två bostadskvarter.

Genom materialval och rätvinklig inpassning i områdets struktur samspelar dessa nya hus fint med den övriga ålidhemsbebyggelsen. Samtidigt utgör de genom avvikande skala och självständig arkitektur av god kvalitet en ny och tydlig årsring i stadsdelen.

Överdimensionerade och glest belagda parkeringsytor har möjliggjort denna förtätning.

Förhållningssätt:

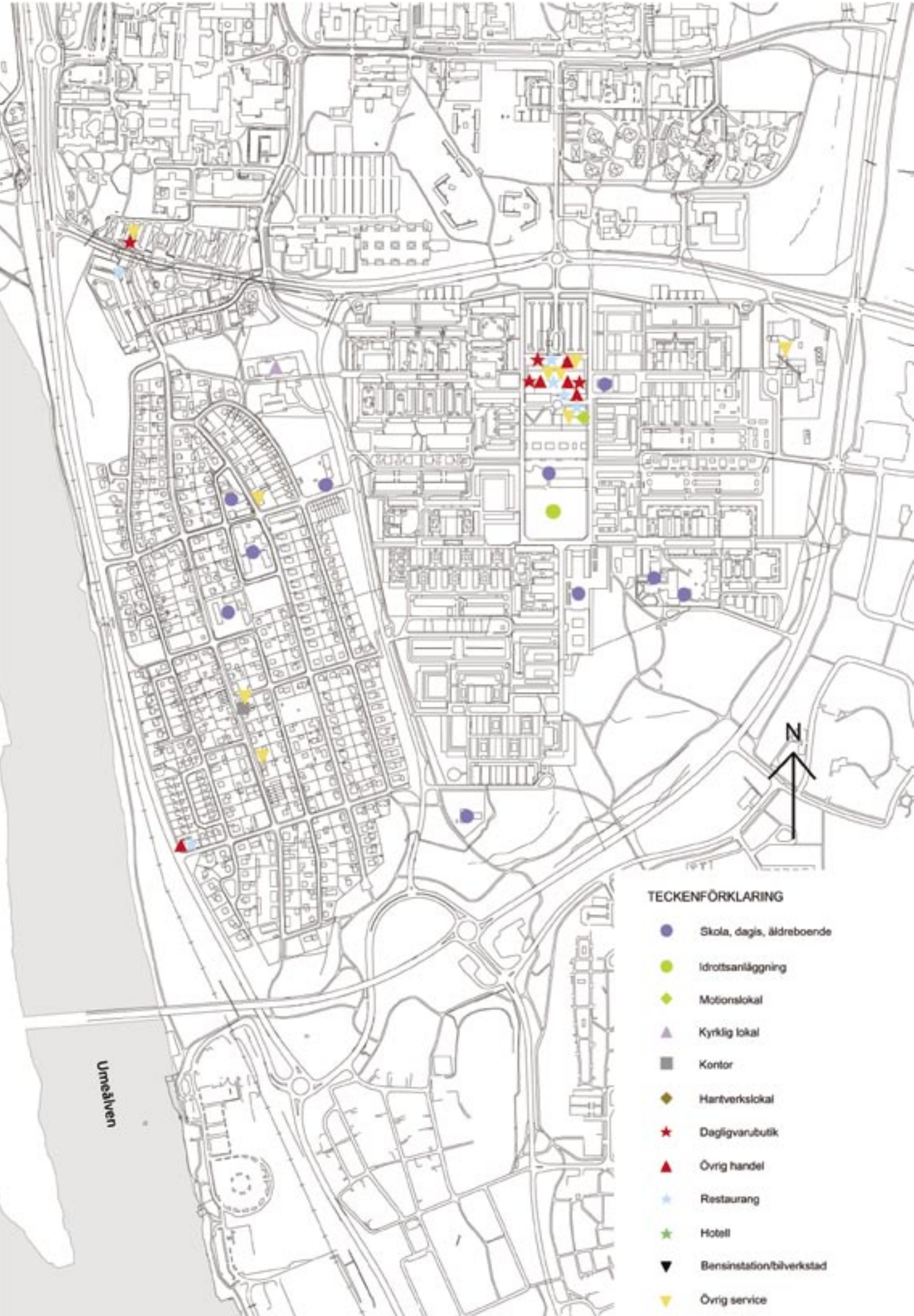
- Bostadshus och komplementbyggnader vårdas och underhålls med hänsyn till originalkaraktern.
- Bostadshusens taksilhuet bevaras och skyddas från okänsligt utformade tillägg.
- Ytterligare komplementbyggnader bör av utrymmesskal inte uppföras.
- Kvarterets grönska vårdas och utvecklas till en tilltalande utemiljö för de boende.

Ålidhem är en stadsdel omtyckt av många. Här spelar närhet till hus och människor en roll. Korta möten på cykelstråk, gårdar och loftgångar är betydelsefulla. Material, struktur och form ger vardagsupplevelser. Den konstnärliga utsmyckningen frigör tanken.

Förhållningssätt till verksamheter och lokaler

Sofiehem har efterhand omvandlats från en förstad med blandning av bostäder och lokaler för olika verksamheter till ett renodlat bostadsområde. Idag är butikerna, kaféerna, hantverkarna och småindustrierna på Ålidbacken och utmed Sofiehemsvägen ett minne blott.

Dagens verksamheter på Sofiehem utgörs huvudsakligen av de kommunala i form av Sofiehemsskolan som är en låg- och mellanstadieskola, två förskolor samt äldreboendet på Sofieborg. Skolan, som ligger centralt i stadsdelen, har även en viktig funktion som social träffpunkt för de boende.

Ålidhem å andra sidan är en från början färdigplanerad stadsdel. Läget och utrymmet för verksamheter är fastlagt och möjligheterna till förändringarna över tiden små. Verksamheterna är i huvudsak förlagda till stadsdelens centrala stråk. I den norra delen av detta stråk finns den kommersiella servicen med en samlad besöksparkering. Söderut finns den kommunala servicen med låg- och högstadieskola. Ursprungligen fanns fem förskolor, fördelade på stadsdelens olika bostadsenkla. Idag finns tre av dessa kvar. De övriga två har rivits. Tomterna där de stått står ännu oanvända.

Värmeverkets byggnad med internationellt känd arkitektur och konstnärlig utsmyckning är monumentalt närvarande i stadsdelen. Anläggningen vänder en baksida mot Kolbäcksvägen, något som blivit än mer påtagligt genom om- och påbyggnader på denna sida.

Ålidhemskyrkan ligger något avskilt i förhållande till såväl Ålidhem som Sofiehem, men är ändå lätt-tillgänglig. Söder om kyrkotomten finns planlagd men ännu inte ianspråktagen mark.

Vidstående karta visar verksamheternas art och geografiska spridning i stadsdelarna. Den gör dock inte anspråk på att vara heltäckande.

Sofiehemsskolans entré.

Förhållningssätt:

- De kommersiella och kommunala verksamheterna i stadsdelarna bevaras så långt möjligt.
- Etablering av nya verksamheter uppmuntras under förutsättning att de kan lokaliseras på lämpligt sätt med hänsyn till miljöaspekter, tillgänglighet och trafiksäkerhet.
- Bilberoende verksamheter bör inte lokaliseras till det inre av Ålidhem.
- Verksamheter i den lilla skalan, inrymda i mindre bostadshus, får inte inverka menligt på de boendes utemiljö och möjligheter till egen parkering. Kundparkering ordnas i begränsad omfattning och då helst som gatuparkering.
- Den yttre miljön kring verksamheternas lokaler ska hållas vårdad.

TECKENFÖRKLARING

- Naturområde
- Park eller område av parkkaraktär
- Särskilt värdefulla gatupartier, stråk och passager
- Viktigare gång- och cykelväg
- K Karaktäriserat gatorum

Förhållningssätt till parker

Sofiehem

Sofiehems grönska karaktäriseras av småskalighet med lummiga privata villaträdgårdar, några små parker och den lilla men trevliga skogen på Öberget i väster. Närheten till älven är också av stor betydelse för Sofiehems tillgång till rekreationsområden, men tillgängligheten är begränsad genom järnvägen och biltrafiken på Holmsundsvägen. I söder och öster inramas Sofiehem av en skogsskärm med barrträd, områden som passeras när man far in i eller ut ur stadsdelen.

Den privata grönskan bidrar till en trivsam gatumiljö och har stor betydelse för hela stadsdelens karaktär. I den enskilda trädgården skapar träden varierande och inbjudande rum.

Allmänna förhållningssätt:

- De få små parker som finns bevaras och utvecklas. Stadsdelens grönområden utformas för att erbjuda miljöer för alla människor oavsett ålder, kön eller eventuella handikapp.
- Villaägare uppmanas att vara försiktiga att fälla träd på sina tomter. Det tar lång tid för nya träd att växa upp.

Parkstråket vid Sofiehemsskolan

Sofiehemsskolans omgivning utgör tillsammans med parken och bollplanen vid Tallvägen ett sammanhängande grönstråk genom Sofiehem vilket leder vidare ner till älven.

Tallvägens park har stor variation av växter och är fint anlagd i ett kuperat landskap. Där finns en lekplats som har visst behov av upprustning, då delar av lekutrustningen är av äldre modell. Bollplanen har på senare år blivit använd som upplagsplats och parkering och ger idag ett skräpigt intryck.

Förhållningssätt:

- Behovet av bollplanen undersöks. Möjligen kan ytan omvandlas till en trevlig park. Slänten upp mot Sofiehemsvägen ges en vårdad parkkaraktär.
- Lekparken nedanför Tallvägen rustas upp när resurser finns för detta.

Lekparken vid Björkvägen

Mellan Norra Gimonäsvägen och Björkvägen finns en lekpark omgiven av höga björkar och tallar. Området har skogskaraktär trots tämligen omfattande lekutrustning. En del föräldrar upplever parken som alltför skuggig men barnen tycks uppskatta den något trolska atmosfären.

Förhållningsätt:

- Behovet av att glesa ut trädbeståndet ses över.

Ålidparken

Ålidparken anlades på 1960-talet efter ritningar av dåvarande trädgårdsmästaren Helge "Pippi" Boström. Parken som omges av bostadsbebyggelse och sparade skogspartier och karaktäriseras av öppna gräsytor och kupe-rade partier som planterats med en ovanligt stor artrikedom av träd och buskar. I öster finns ett parti med gråstenschällar och tallar som samspejar fint med Ålidhemskyrkans arkitektur. Parken är en pärla bland Umeås stadsdelsparker.

Förhållningsätt:

- Parken bevaras och vårdas.
- Partiet med berghällar och tallskog intill Ålidhemskyrkan hålls synligt från parken.

Öberget

Öberget består till stor del av gran- och tallskog, men har också öppna gläntor med hållmarker. I huvudsak är skogen tät och utsikten mot älven är begränsad. Rester av stenbrott ger intresse och spänning åt miljön. Öberget har emellanåt fungerat som skidbacke och plats för valborgsmäsofirande.

Förhållningsätt:

- Försiktig gallring genomförs så att utsikten mot älven och staden öppnas.
- På sikt anläggs en stig fram till en lämpligt placerad utsiktsplats.

Ålidhem

Ålidhems grönska har diskuterats allt sedan stadsdelen byggdes. När stadsdelen var nybyggd upplevdes den av många som kal och ödlig, med stora parkeringsytor, breda gator och mycket lite växtlighet. I mitten av 70-talet var grönskan i fokus för het debatt när en centralt placerad trädunge skulle tas bort för att ge plats åt Ålidhemsskolan. Denna debatt blev känd som "slaget om dungen" och ledde till att kommunen genomförde en stor satsning på ett "grönare Ålidhem" med trädplanteringar och andra åtgärder för att kompensera ålidhemsborna. Den grönska som planterades har nu växt upp och bidrar på ett påtagligt sätt till stadsdelens karaktär. Det framträdande draget är de ståtliga björkalléer som går genom stadsdelen. Tyvärr har dock flera av stadsdelens små grönområden med åren blivit slitna och i behov av upprustning. Ett viktigt inslag i den relativt storskaliga miljön på Ålidhem är den välskötta grönskan på några av bostadsgårdarna.

En stor tillgång för de boende är Ålidhemsskogen och parken som ligger i södra delen av stadsdelen. Parken och skogen nyttjas flitigt för lek och rekreation. En annan stor tillgång är närheten till Nydalasjöns rekreativområden. I "Umeå gröonstruktur" från 1999 utpekades Ålidhem som ett av få områden i Umeå med brist på parker. Umeå kommun har sedan i olika omgångar utlovat nya satsningar för att göra Ålidhem grönare.

Allmänna förhållningssätt:

- Planerna från "Umeå gröonstruktur" fullföljs. Ålidhems offentliga rum utvecklas med fokus på att skapa mer grönska och mötesplatser.
- Övergivna dagistomter utnyttjas till att skapa ett mer attraktivt Ålidhem.
- Bostadsgårdarna förvandlas till gröna oaser.
- Ålidhems trädalléer bevaras och kompletteras.

Ålidhems centrum

Ålidhems centrum är stadsdelens naturliga mötesplats, både inne i och utanför anläggningen. Verksamheterna här är levande och i området vistas och passerar mycket folk. Miljön kring norra delen av centrum utgör också den viktigaste entrén till stadsdelen. Idag är torg och platser hårt slitna och den stora parkeringen ger inget gott första intryck av stadsdelen. Hela området kring Ålidhems centrum, är i stort behov av upprustning.

Förhållningssätt:

- Miljön kring Ålidhems centrum upprustas till en vacker entré till stadsdelen.
- Attraktiva mötesplatser för stadsdelens invånare utvecklas.

Ålidhemsskolans omgivningar

Ålidhemsskolans centrala läge i stadsdelen gör skolans utemiljö till en allmän angelägenhet. De fåtal träd som finns planterade på skolgården är därför viktiga att bevara. Skolgården har en god potential att vara en mötesplats för stadsdelen även utanför skoltid. Utredningar pågår om man kan utveckla skolgården till aktivitets- eller näridrottspark.

Ålidhemsskolans entrégård.

Idrottshallens entrésida mot idrottsplatsen.

Förhållningssätt:

- Grönskan i skolans omgivningar bevaras och utvecklas.
- Möjligheterna att utveckla skolmiljön så att den kan fungera som en attraktiv mötesplats för aktiviteter utomhus undersöks.

Ålidhems öst-västliga stråk

Medicinar-, Odontolog-, Socionom- och Elevstråket utgör fyra östvästliga ”axlar” i Ålidhems rationella uppbyggnad. Gång- och cykelstråken har hårdgjorda ”öar” med olika lektytor. Dessa ytor är delvis hårt slitna och fyller inte den funktion som de var tänkta för. Elevstråket i sydväst urskiljer sig som ett positivt exempel på den karaktär ett sådant stråk kan ha, med väl avvägd grönska och lektytor.

Medicinarstråket, gång- och cykelstråk.

Medicinarstråket, lektyta.

Förhållningssätt:

- Stråkens lektytor görs mer attraktiva och användbara.

Ålidhemsparken och Ålidhemsskogen

Ålidhemsparken och Ålidhemsskogen utgör ett sammanhängande grönområde i den södra delen av Ålidhem. Parken präglas av kuperad gräsmark med ett antal ståtliga tallar. Gradvis övergår park i skog, som är tät och domineras av barrträd. Området ligger i direkt anslutning till skola, förskola och fritidshem. Parken och skogen är viktiga för människor i alla åldrar och utnyttjas både för friluftsliv och ”vardagsrörelse”.

Förhållningssätt:

- Parken och skogen bevaras som lek- och närrekreationsområden.

Området mellan Ålidhem och Kolbäcksvägen

Grönområdet öster om Ålidhem har kraftigt skiftande innehåll och kvalitet. Området är viktigt eftersom många som passerar Ålidhem på Kolbäcksvägen får sin bild av stadsdelens karaktär utifrån vägens perspektiv. Idag ger området ett bitvis slarvigt och ostrukturerat intryck. Olika verksamheter styr områdets utveckling. Här finns värmeverkets entrésida, transformatorstation, kraftledningsgata, fotbollsplan, gång- och cykelväg m m.

Förhållningssätt:

- Området snyggas till och vårdas genom samordnad skötsel.

Förhållningssätt till gång- och cykelvägar

Ålidhem är en cykeltät stadsdel. Här cyklar studenter och andra till Ålidhems centrum, till närbelägna sjukhuset och universitetet och in mot stadens centrum på egna gång- och cykelstråk, separerade från biltrafiken. Många tar också bussen för lite längre resor. Att här finns ovanligt många cyklister framgår inte minst av stadsdelens många överfulla cykelställ och cykelbodrar.

Humaniststråket.

Ålidhems centrum omges av två parallella nord-sydliga huvudstråk för gående och cyklister. Stråken är utformade som breda alléer och utgör karaktärsfulla inslag i stadsbilden. Ett problem är dock att gående och cyklister här samsas med bussar samt biltrafik som, trots förbud, lockas att utnyttja de breda asfalterade gång- och cykelbanorna för att ta sig mellan centrum och stadsdelens bostadsområden.

De tvärgående östvästliga gång- och cykelstråken genom Ålidhems bostadsområden anknuter till Sofie-

Två skilda avsnitt av Medicinarstråket.

hem via en gång- och cykelbro som landar vid Ålidhemskyrkan, via en överfart i markplanet vid Östra Hyvlargränd samt via en tunnel som mynnar i Skolmästargränd. Stråken fungerar i sett bra, men utmed det av cyklister flitigt använda Socionomstråket är kollisionsrisken mellan cyklister och fotgängare stor på de ställen där sikten är skynd av hus som ligger nära cykelbanan.

Tallvägen.

Sofiehemsvägen.

På Sofiehem är situationen annorlunda. Här går och cyklar man på de långa nordsydliga gatorna och på tvärgatorna upp mot Ålidhem och ner mot älven. Någon större genomfartstrafik finns inte varför detta inte ställer till några större problem för fotgängare och cyklister. Hyvlargränd ned mot älven är dock olycksdrabbad och övergången till strandpromenaden utmed älven är oskyddad.

Carlsstråket vid Studentvägen.

Gång- och cykelstråket nere vid älven.

Tre gång- och cykelvägar löper förbi stadsdelarna. *Kolbäcksstråket* följer Kolbäcksvägen i öster och fortsätter norrut. *Carlsstråket* mellan Ålidhem och Sofiehem följer Studentvägen på separat cykelbana fram mot Ålidbacken och fortsätter via Tunnelbacken och sjukhusparken mot stadens centrum. Nere vid älven finns en gång- och cykelväg som förbinder Strömpilens handelsområde med stadens centrum.

Förhållningssätt:

- Den strikta och tidstypiska trafiksepareringen på Ålidhem bevaras.
- Åtgärder vidtas för att förhindra obehörig biltrafik inom de bilfria delarna av Ålidhem.
- De interna cykelstråken på Ålidhem ses över och åtgärdas så att kollisionsrisken mellan cyklister och fotgängare elimineras där sikten är skymd.
- Problemet med passerande snabb cykeltrafik framför Ålidhemskyrkans entré åtgärdas på lämpligt sätt.
- På Hyvlargränd vidtas åtgärder för att skapa en säker tvärgående cykelpassage genom Sofiehem. Avstängningen mellan Norra Gimonäsvägen och Sofiehemsvägen ges en mindre tillfällig karaktär.
- En gång- och cykeltunnel anläggs under Holmsundsvägen och järnvägen för att minska olycksrisken och förbättra kontakten med strandpromenaden utmed älven.
- Gång- och cykelvägar med tillhörande gång- och cykeltunnlar ses över och åtgärdas så att de upplevs som estetiskt tilltalande och trygga att färdas på under alla tider på dygnet.

Förhållningsätt till gatukaraktärer

Studentvägen

ligger idag som en barriär mellan Sofiehem och Ålidhem. Den är en viktig uppsamlingsgata för båda stadsdelarna men har också blivit en genomfartsgata sedan Kolbäckbron byggdes.

Gatans utformning som landsväg inbjuder till högre hastighet än den tillåtna. Väster om gatan står skogen tätt inpå, öster om den finns gräsbevuxen parkmark där ett brett dike skiljer bilister från gång- och cykeltrafikanter. Gatukorsningarna är få liksom möjligheten för fotgängare och cyklister att passera gatan.

Sofiehems villabebyggelse är dold bakom en barrskogsridå medan de privata uteplatserna vid bostadshusen på Ålidhemssidan är öppet exponerade mot den allmänna gång- och cykelbanan.

Studentvägen – en barriär mellan Sofiehem och Ålidhem.

Förhållningsätt:

- Studentvägen utformas som en stadsgata med skogskaraktär på den västra sidan och parkkaraktär på den östra.
- Den nuvarande gång- och cykelbanan flyttas intill Studentvägen med en kantstensförsedd, björkplanterad remsa emellan.
- Gång- och cykelbanan leds, på en lätt överdäckning intill körbanan, över gång- och cykeltunneln vid Assistentvägen. Detta för att förbättra trafiksäkerheten vid tunnelmynningen.
- I slänten mot Ålidhemsbebyggelsen planteras marktäckande växter. Bostädernas friytor avskärmas visuellt mot gatuområdet med lämplig vegetation.

Tallvägen

är den västligaste av Sofiehems längsgående gator, nära Holmsundsvägen. Den har ett trivsamt gaturum med blandad småskalig bebyggelse från främst perioden 1950–70. I norr vid Öberget är gatan bebyggd bara på ena sidan, med robusta gavelställda 50-talshus med branta takfall och fasader i trä eller tegel. Liknande hus, men med mer varierad placering, finns i söder där Tallvägen avslutas med en vändslinga med rumslig parkkaraktär. Däremellan finns grupper av gavelställda villor från 60-talet, radhus från 70-talet, villor i mexitegel från samma tid samt enstaka inslag av äldre bebyggelse. Husen ligger på båda sidor ganska nära gatan. Lummig grönska på förgårdsmarken och mellan husen håller samman bebyggelsen och utgör ett positivt inslag i gatubilden. Gaturummet upplevs som intimt och saknar svaga partier, förutom vid bollplanen i korsningen med Kapargränd som tillåtits förfalla.

Blandad småskalig bebyggelse präglar gaturummet.

Förhållningssätt:

- Gaturummets karaktär bevaras och vårdas.
- Eventuella nybyggen utmed gatan ges samma placering i förhållande till gatan som dagens hus.
- Grönskan på förgårdsmarken och träden mellan husen bevaras så långt möjligt.
- Bollplanen i korsningen med Kapargränd ges en vårdad inramning.

Sofiehemsvägen

anlades 1928 som stadens utfartsväg mot Holmsund. Gatan, som ursprungligen benämndes Bergsbodavägen, blev stadsdelens huvudgata – en egenskap den fortfarande har, trots att den idag saknar anslutning till Ålidbacken i norr och nuvarande Holmsundsvägen i söder.

Gatan, som är Sofiehems längsta, börjar på en svag höjd öster om Öberget. Här närmast Ålidbacken ligger en relativt enhetlig bebyggelse med tvåvånings egna hem från 30-talet. I söder avslutas gatan uppe på en höjd med i huvudsak flerbostadshus i rött tegel från 60-talet. Mellan dessa ändpunkter ligger en lång och lätt kuperad sträcka omgiven av blandad bostadsbebyggelse med inslag av egna hem, arkitektritade 60-talsvillor och flerbostadshus. Vid Kapargränd korsas gatan av ett parkstråk. Här utgör Sofiehemsskolan ett värdefullt blickfång i stadsbilden. Husens skiftande placering i förhållande till gatulivet ger variation åt gaturummet, som på vissa sträckor kantas av lummig grönska. På andra håll bidrar torftigt hanterad förgårdsmark och ofullständigt utbyggda trottoarer till ett mindre positivt intryck.

Stadsdelens huvudgata.

Förhållningssätt:

- Trottoarerna byggs ut mot tomtgräns där så inte är gjort.
- Förgårdarnas grönska med träd och annan vegetation kompletteras och underhålls. Tomternas avgränsning mot gatan befästs med häckar eller annan lämplig inhägnad.
- Skärmtak för bil får inte exponeras mot gatan.

Björkvägen

är Sofiehemms kanske charmigaste gata, svagt böjd i söder där den äldsta egnahemsbebyggelsen från 20-talet återfinns. I övrigt kantas den smala och lätt kuperade gatan av småhus från olika tidsperioder, omgivna av rymliga trädgårdar. Husens nätta skala och placering i gatuliv på västra sidan och indraget på tomten på den östra bidrar till karaktären av gammal småstadsgata. Lummigheten utmed gatan är påfallande och trivsamt.

Idyllisk småstadsgata.

Förhållningssätt:

- Det gröna gaturummet med vegetation på förgårdsmarken och mellan gatuhusen bevaras och vidmakthålls.
- Tomt avgränsas mot gatan med häck eller annan passande inhägnad.
- Skärmtak för bil får inte exponeras mot gatan.

Granvägen

är den östligaste av Sofiehemms längsgående gator. Gatan är till större delen rak och bred och kantas på båda sidor av långsmala kvarter med enplans villabebyggelse från 1950- och 60-tal. Den kan upplevas som flack och enformig och inbjuder till höga hastigheter, speciellt på sträckan mellan Östra Hyvlargränd och Skolmästargränd. Där är bebyggelsen likartad, kvarteren är extremt långa och blickfång i form av större träd eller avvikande byggnader saknas. Bristen på variation i gaturummet i stort kompenseras i viss mån av den långa raden av olika charmiga brokvistar och välskötta trädgårdar utmed gatan.

I norr böjer gatan av mot väster och här är karaktären en annan. Mörk granskog möter på gatans östsida, på andra sidan ligger en böjd räcka av kedjehus från 60-talet.

Rak gatusträcka kantad av trivsamma enplansvillor.

Förhållningssätt:

- Det gröna gaturummet med vegetation på förgårdsmarken bevaras och vidmakthålls.
- Tomt avgränsas mot gata med stödmur, häck eller annan passande inhägnad.
- Skärmtak för bil får inte exponeras mot gatan.

Skolmästargränd

är en av Sofiehems kortare tvärgator. Den börjar vid Sofiehemsvägen och går i svagt uppförlut mot Studentvägen i öster, där den övergår i en gång- och cykelväg som i tunnel leder vidare till Ålidhem. Gatan omges på båda sidor av präktiga 50- och 60-talsvillor med branta takfall. Gaturummet upplevs i sin östra del som relativt brett och öppet, men får rumslighet av de omgivande husens fasader och branta takfall. Fasadmaterialet varierar, men de enhetliga byggnadsvolymerorna placerade med långsidan mot gatan skapar en tilltalande helhetsbild.

På ett parti på gatans norra sida, mellan Granvägen och Norra Gimonäsvägen, saknas träd, vilket försvagar upplevelsen av gaturummet. Vändplanen och den obearbetade grässlätten vid gatans slut mot öster saknar medveten gestaltning och drar ner helhetsintrycket av gatan.

Uppförlut, stödmurar och planteringar på förgårdsmark ger behaglig karaktär åt detta gaturum.

Förhållningssätt:

- Grönskan på förgårdsmarken vårdas och kompletteras.
- Stödmurar och smidesstaket bevaras som en viktig del av gaturummets karaktär. I övrigt avgränsas tomt mot gata med häck eller annan lämplig inhägnad.
- Skärmtak för bil får inte exponeras mot gatan.
- Grässlätten vid gatans avslutning mot Studentvägen ges en medveten gestaltning.

Östra och Västra Hyvlargränd

utgör entrégator till Sofiehem från Studentvägen i öster och Holmsundsvägen i väster. Gatan är i sitt mellersta parti, med tillfälliga åtgärder, avstängd för genomgående biltrafik. Gaturummet hålls samman av påfallande lummig växtlighet med rikt inslag av stora lövträd och barrträd förutom vid ett parti mellan Granvägen och Norra Gimonäsvägen.

Både Östra och Västra Hyvlargränd har sluttande partier, där det rumsliga intrycket förstärks. Västra Hyvlargränd har en kraftig lutning ner mot älven, kantad av arkitektoniskt intressanta hus från olika tider. Husens varierade inpassning i terrängen ger dramatik åt gaturummet. Älvens vattenspiegel vid backens slut ger en extra accent åt gatan. Anslutningen till Holmsundsvägen har grön och parkliknande karaktär.

Med älvens vattenspiegel i fonden.

Förhållningssätt:

- Det gröna gaturummet med träd och annan vegetation på förgårdsmark vårdas och vidmakthålls.
- Den avstängda delen av gatan omvandlas till en linjär park. Längs gatan i övrigt breddas trottoaren för att göra Hyvlargränd till en attraktivare tvärförbindelse till gång- och cykelstråket nere vid älven.
- Den asfalterade förgården till flerbostadshuset mellan Granvägen och Norra Gimonäsvägen förskönas genom inslag av vegetation.

Information och rådgivning

Ta gärna kontakt med Samhällsbyggnadskontoret för vägledning och råd vid om- och nybyggnader eller andra förändringar inom fastigheten. Bygglovhandläggarna på Samhällsbyggnadskontoret besvarar frågor som rör bygglov. Byggnadsantikvarierna vid Västerbottens museum kan ge råd vid vård, underhåll och förändringar av kulturhistoriskt värdefulla hus.

Samhällsbyggnadskontoret, Bygglov
telefon: 090-16 13 61
e-post: samhallsbyggnadskontoret@umea.se

Västerbottens museum, Byggnadsvård
telefon: 090-17 18 00
e-post: info@vasterbottensmuseum.se

Litteratur

Ahnlund, Mats; Brunnström, Lasse; Eriksson, Karin och Vikström, Eva. *Äldre industrier och industriminnen vid Umeälvens nedre del*, Institutionen för Konstvetenskap, Umeå Universitet, 1980.
Caldenby, Claes (red). *Arkitektur i förändring – A4, ELLT, Koordinator 1954–91*, 2000.
Fahlgren, Karl (red). *Umeå sockens historia*, fullmäktige i Umeås landskommun, 1970.
Forsberg, Patrik (red). *Arkitekturguide Umeå*, Stadsbyggnadskontoret Umeå kommun, 2001.
Joray, Marcel. *Le béton dans l'art contemporain*, 1977.
Lepasoon, Urve. *Byggnaders särdrag. En stilhistorisk handbok 1880–1960*, Boverket, 1966.
Olofsson, Sven Ingemar. *Umeå Stads historia 1888–1972*, Umeå kommunfullmäktige, 1972.
Stockholms byggnadsordning, Utdrag ur Stockholms översiktsplan, Stockholms Stadsbyggnadskontor, 1999.
Tafvelin, Magdalena. *Sofiehems träsliperi – En dokumentation om arbete och fritid av elva industriarbetare*, Acta Bothniensia Occidentalis, 1995.
Barn och trafik i Umeå, Tekniska kontoret, Umeå kommun, 1995.
Byggnadsordning för Haga-Sandbacka, Samhällsbyggnadskontoret, Umeå kommun, 2004.
Cykelprogram Umeå, Tekniska kontoret, Umeå kommun, 2000.
Fördjupning avseende – Övergripande vägnät, Översiktsplan Umeå kommun, (utställningshandling), Stadsledningskontoret, Umeå kommun, 2001.
Fördjupning för Botniabanan, Översiktsplan Umeå kommun, (utställningshandling), Stadsledningskontoret, Umeå kommun, 1998.
Stadsplan för Ålidhem, Stadsarkitektkontoret, Umeå kommun, 1964.
Umeå Grönstruktur, Umeå kommun, 1999.
Översiktsplan, öpl 98, Stadsledningskontoret, Umeå kommun, 1998.
Vikström, Eva. *Stadens bostäder – Umeå under 1900-talet*, tidskriften Västerbotten 2:87.
Kulturhistorisk bebyggelseinventering, del 1 – Umeå tätort, Västerbottens museum/Stadsbyggnadskontoret, 1997.

Arkiv

Byggnadsnämndens arkiv, Samhällsbyggnadskontoret, Umeå kommun.
Folkrörelsens arkiv, Västerbottens museum.
Fotoarkivet, Västerbottens museum.
Planarkivet, Samhällsbyggnadskontoret, Umeå kommun.
Stadsarkivet, Stadsledningskontoret, Umeå kommun.

Övriga källor

Sandström, Åke. Ålidbackens och Sofiehems historia, intervjuer oktober 2005, Lena Tengné.

Samhällsbyggnadskontoret

Besöksadress Skolgatan 31A
Postadress Detaljplanering, 901 84 Umeå
Telefon 090-16 10 00
Fax 090-16 14 22
E-post samhällsbyggnadskontoret@umea.se

► www.umea.se

